

รายงานสถานการณ์
สิทธิมนุษยชนและ
กระบวนการสันติภาพ
จังหวัดชายแดนใต้ ประจำปี 2565

กลุ่มด้วยใจ

รายงานสถานการณ์
สิทธิมนุษยชนและ
กระบวนการสันติภาพ
จังหวัดชายแดนใต้ประจำปี 2565

กลุ่มด้วยใจ

บทสรุปผู้บริหาร

รายงานฉบับนี้นำเสนอสถานการณ์สิทธิมนุษยชนในจังหวัดชายแดนใต้ที่เกิดขึ้นมากกว่า 19 ปี เพื่อให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องนำข้อมูลไปใช้เพื่อออกแบบและกำหนดนโยบายในการยุติการละเมิดสิทธิมนุษยชนและการสร้างสันติภาพที่ยั่งยืน สถานการณ์การละเมิดสิทธิที่น่ากังวลใจมีดังนี้

- 1) กระบวนการในการควบคุมตัวในปี 2565 ที่การปิดล้อมจับกุมทำให้พลเรือนเสียชีวิตจากการนำค้ำโดยไม่มีอุปกรณ์ป้องกันและนอกจากนี้ยังมีการควบคุมตัวผู้ต้องสงสัยภายใต้การบังคับใช้กฎหมายการศึกษและพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉินจำนวน 158 คน ในจำนวนนี้มีผู้หญิง 10 คน
- 2) จำนวนการวิสามัญฆาตกรรมสูงถึง 18 คน ส่วนใหญ่ไม่มีการแจ้งจากก่อนการปะทะ และการปะทะเกิดขึ้นในเขตชุมชน ทำให้ประชาชนมีความเสี่ยงจากลูกหลง
- 3) การทรมานยังคงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องโดยเฉพาะวิธีการทรมานที่เปลี่ยนรูปแบบไปสู่การทรมานทางด้านจิตใจ (Psychological Torture) ส่งผลกระทบต่อประสาทสัมผัสทั้งห้า หรือความสมบูรณ์ทางจิตใจของบุคคล มองไม่เห็นด้วยตาเปล่าแต่ทึ่งร่องรอยทางจิตใจที่ลบไม่ออก กลุ่มด้วยใจสัมภาษณ์ผู้ถูกคุมขังมากกว่า 40 คนในปี 2565 พบว่าอย่างน้อย 10 คน ถูกกระทำทรมานและการปฏิบัติที่โหดร้ายไร้มนุษยธรรม
- 4) มีผู้หญิงเสียชีวิตจากความรุนแรงจำนวน 3 คน และได้รับบาดเจ็บจากความรุนแรงจำนวน 19 คน นอกจากนี้ยังมีผู้หญิงที่พิการ 1 คนจากระเบิดแบบเหยียบ ซึ่งเป็นการระเบิดซึ่งเป็นสิ่งต้องห้ามภายใต้อนุสัญญาว่าด้วย การห้ามใช้ สะสม ผลิต โอน และการทำลายทุ่นระเบิดสังหารบุคคล (The 1997 treaty banning the use, stockpiling, production and transfer of anti-personal landmines) ที่รับรองในปี 2540 มีประเทศมากกว่า 150 ประเทศ เข้าร่วมสนธิสัญญานี้รวมถึงประเทศไทยด้วย ผู้หญิงก็ได้รับผลกระทบจากการบังคับใช้กฎหมายโดยมีการควบคุมตัวผู้หญิงจำนวน 10 คนและถูกดำเนินคดี 2 คน
- 5) เด็กได้รับผลกระทบจากความรุนแรง เสียชีวิตจำนวน 3 คน ได้รับบาดเจ็บ 6 คน และถูกบังคับเก็บดีเอ็นเอจำนวน 4 คน เหตุระเบิดส่งผลให้เด็กมีความเสี่ยงที่จะได้รับบาดเจ็บ
- 6) นักกิจกรรมและนักเคลื่อนไหวทางอัตลักษณ์และวัฒนธรรมถูกคุกคามจากเจ้าหน้าที่รัฐรวมทั้งสิ้น 7 คน มีการใช้กฎหมายควบคุมการเคลื่อนไหวของนักกิจกรรมมีนักกิจกรรมทางการเมืองถูกตัดสินมีความผิดฐานละเมิดพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉินจำนวน 2 คดีและถูกตัดสินมีความผิดเพราะใช้เสียงดัง กรณีนักเคลื่อนไหวเพื่ออัตลักษณ์มลายูถูกเรียกไปพบและกดดัน

ในเรื่องการทำกิจกรรมต่าง ๆ และสุดท้ายยังคงมีความล่าช้าในกระบวนการสันติภาพ ถึงแม้ว่ามีการพบปะระหว่างตัวแทนรัฐบาลไทยและ BRN หลายครั้งแล้วก็ตาม แต่เนื่องจากปัญหาทางการเมืองของประเทศมาเลเซีย และไม่สามารถบรรลุข้อตกลงบางประการระหว่างสองฝ่าย จากสถานการณ์ที่เกิดขึ้นกลุ่มด้วยใจขอให้นำเสนอข้อเรียกร้องต่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้องดังนี้

การป้องกันการละเมิดสิทธิมนุษยชน

1. กฎหมายและนโยบายความมั่นคงแห่งชาติ

ยกเลิกการประกาศใช้กฎหมายพิเศษไม่ว่าจะเป็นกฎอัยการศึก พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉินหรือตรวจสอบให้แน่ใจว่ามาตรการฉุกเฉินมีความจำเป็น ได้สัดส่วน และจำกัดเวลา จำกัดเฉพาะที่จำเป็นอย่างเคร่งครัดตามความเร่งด่วนของสถานการณ์

2. ความรับผิดชอบของหน่วยงานที่ละเมิดสิทธิมนุษยชน

ควรมีกลไกการตรวจสอบอย่างโปร่งใสโดยบุคคลภายนอกและผู้เชี่ยวชาญโดยเฉพาะหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนไม่ควรมีส่วนร่วมในกระบวนการตรวจสอบและควรมีระบบและกลไกที่ผู้เสียหายสามารถเข้าถึงการชดเชยทั้งในรูปแบบการชดเชย ฟื้นฟูและการเยียวยาสภาพร่างกายและจิตใจโดยไม่เลือกปฏิบัติ

3. พื้นที่สาธารณะ

ควรใช้มาตรการสร้างความเชื่อมั่นเพื่อส่งเสริมความไว้วางใจกับองค์การภาคประชาสังคมและอำนวยความสะดวกในการมีส่วนร่วมกับสถาบันของรัฐโดยไม่ต้องตอบโต้ด้วยการใช้กฎหมายและประกันว่าสิทธิเสรีภาพในการแสดงออก การสมาคม และการชุมนุมโดยสงบได้รับการเคารพและคุ้มครอง

การสนับสนุนและผลักดันกระบวนการสันติภาพ

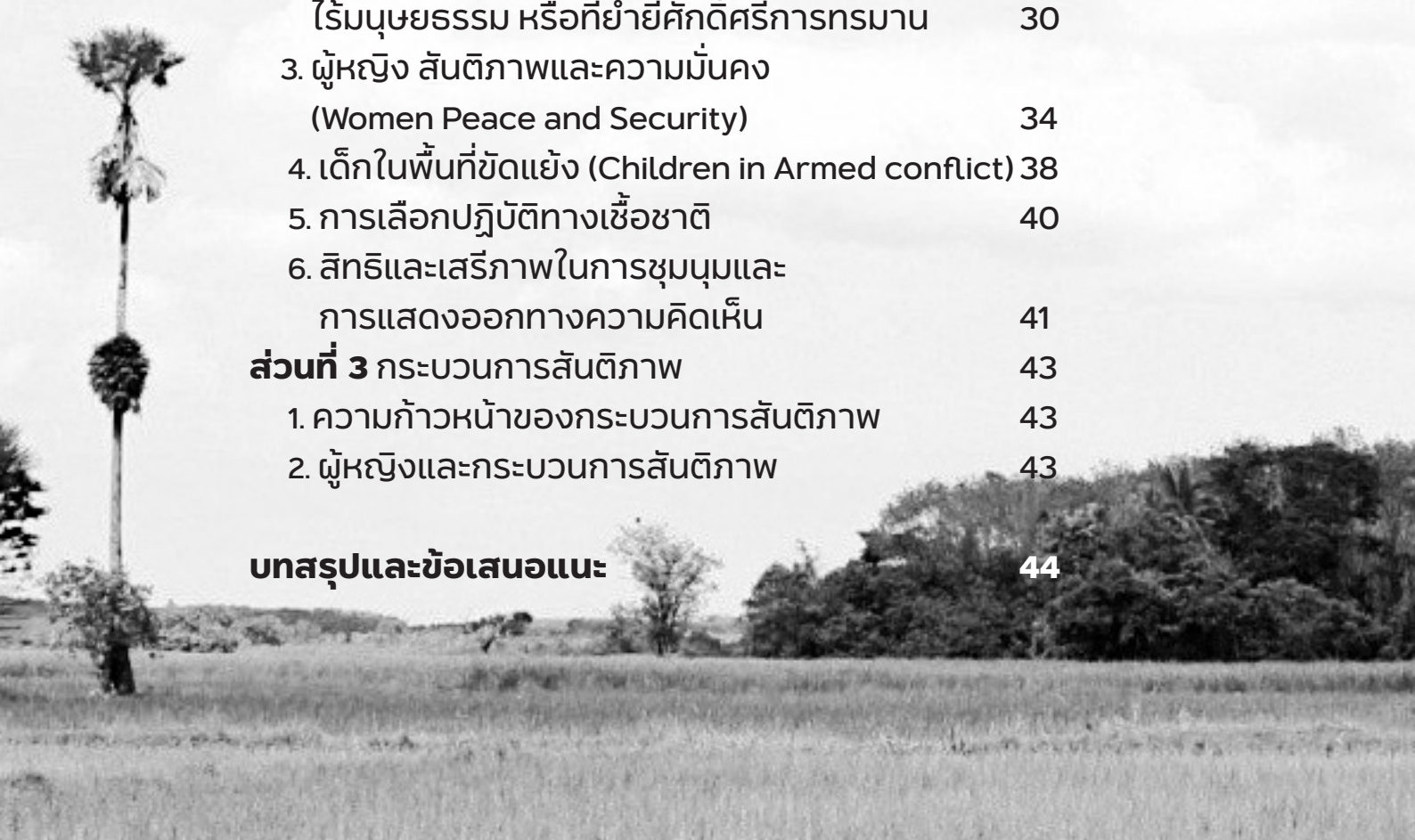
1. การบรรลุการมีส่วนร่วมจำเป็นต้องระบุผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลักในพื้นที่เหล่านี้ สร้างโอกาสสำหรับการมีส่วนร่วมที่มีความหมาย และการเชื่อมโยงประเด็นที่เกี่ยวข้องและกลุ่มที่ต่อต้าน

2. การรับรองความโปร่งใสและการสร้างช่องทางการมีส่วนร่วมของประชาชนสามารถช่วยให้กระบวนการนี้มีความชอบธรรมได้มากขึ้น ควรมีการอำนวยความสะดวกในการมีส่วนร่วมโดยสร้างช่องทางต่างๆ เช่น สื่อสังคมออนไลน์หรือรายการวิทยุ ซึ่งประชาชนสามารถมีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลงสังคมของตน

3. กำหนดให้สตรีมีส่วนร่วมอย่างมีความหมายในการสร้างสันติภาพและการรักษาสันติภาพ ในทุกระดับ

บทสรุปผู้บริหาร	3
บทนำ	7
■ ที่มาและวัตถุประสงค์	7
■ บริบทในจังหวัดชายแดนใต้	7
■ กฎหมายสิทธิมนุษยชนและกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง	8
■ กรอบกฎหมายและนโยบายระดับประเทศ	9
สถานการณ์สิทธิมนุษยชนในจังหวัดชายแดนใต้	10
ส่วนที่ 1 พลวัตสถานการณ์ระหว่างปี 2547-2565	10
ส่วนที่ 2 สถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนปี 2565	16
1. สิทธิและเสรีภาพในการมีชีวิต	18
1) การจับกุม ควบคุมตัว	18
2) การสังหารนอกกระบวนการยุติธรรม	24
2. การทรมาน และการกระทำอื่นๆ ที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรีการทรมาน	30
3. ผู้หญิง สันติภาพและความมั่นคง (Women Peace and Security)	34
4. เด็กในพื้นที่ขัดแย้ง (Children in Armed conflict)	38
5. การเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติ	40
6. สิทธิและเสรีภาพในการชุมนุมและการแสดงออกทางความคิดเห็น	41
ส่วนที่ 3 กระบวนการสันติภาพ	43
1. ความก้าวหน้าของกระบวนการสันติภาพ	43
2. ผู้หญิงและกระบวนการสันติภาพ	43
บทสรุปและข้อเสนอแนะ	44

สารบัญตาราง

- ตารางที่ 1 ตารางแสดงเหตุการณ์ที่สำคัญในปี 2565 14

สารบัญแผนภูมิ

- แผนภูมิที่ 1 จำนวนสรุปผู้บาดเจ็บและเสียชีวิตตั้งแต่ 2004-2022 (ข้อมูลจากศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้) 8
- แผนภูมิที่ 2 แสดงจำนวนเหตุการณ์ความรุนแรงและการละเมิดสิทธิมนุษยชนจังหวัดชายแดนใต้ปี 2565 17
- แผนภูมิที่ 3 จำนวนประชาชนที่ถูกควบคุมตัวจากการบังคับใช้กฎหมายพิเศษปี 2562-2565 19
- แผนภูมิที่ 4 จำนวนประชาชนที่ถูกควบคุมตัวจากการบังคับใช้กฎหมายพิเศษในปี 2565 19
- แผนภูมิที่ 5 จำนวนผู้ที่ถูกควบคุมตัวแยกรายจังหวัดปี 2565 20
- แผนภูมิที่ 6 จำนวนผู้ที่เสียชีวิตจากการวิสามัญฆาตกรรมและการควบคุมตัวของเจ้าหน้าที่ปี 2547-2565 25
- แผนภูมิที่ 7 จำนวนผู้ที่เสียชีวิตจากการวิสามัญฆาตกรรมปี 2565 26
- แผนภูมิที่ 8 จำนวนผู้ที่เสียชีวิตจากการวิสามัญฆาตกรรมรายจังหวัดในปี 2565 27
- แผนภูมิที่ 9 ผู้หญิงได้รับผลกระทบทางกายภาพจากความขัดแย้ง 2547-2565 35
- แผนภูมิที่ 10 ผู้หญิงได้รับผลกระทบจากความขัดแย้งปี 2562-2565 38
- แผนภูมิที่ 11 เด็กได้รับผลกระทบจากความขัดแย้ง 2547-2565 40

■ ที่มาและวัตถุประสงค์

รายงานนี้นำเสนอภาพรวมของสถานการณ์สิทธิมนุษยชนในปัจจุบันในจังหวัดชายแดนใต้ โดยเน้นถึงการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยรายงานนี้จะรวบรวมสถานการณ์ที่เกิดขึ้นตั้งแต่ปี 2547-2565 และเน้นสถานการณ์การละเมิดสิทธิมนุษยชนและกระบวนการสันติภาพในปี 2565

รายงานนี้อ้างอิงจากข้อมูลที่รวบรวมจากข้อมูลออนไลน์และข้อมูลจากการลงพื้นที่ที่มากกว่า 50 ครั้งในปี 2565 และนำมาวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลและเอกสารอย่างเป็นทางการจากแหล่งที่มาของภาครัฐและเอกชนรวมถึงกฎหมาย แผนนโยบาย รายงานของตำรวจ อดี้อ ภาพถ่าย ทั้งหมดใช้เพื่อยืนยันข้อมูลพร้อมกับการสัมภาษณ์เหยื่อและพยานทั้งหมดและมีการรับประกันในการรักษาความลับและไม่มีภาระระบุชื่อเว้นแต่จะระบุไว้อย่างเฉพาะเจาะจงและได้รับการยินยอมจากผู้ให้ข้อมูล

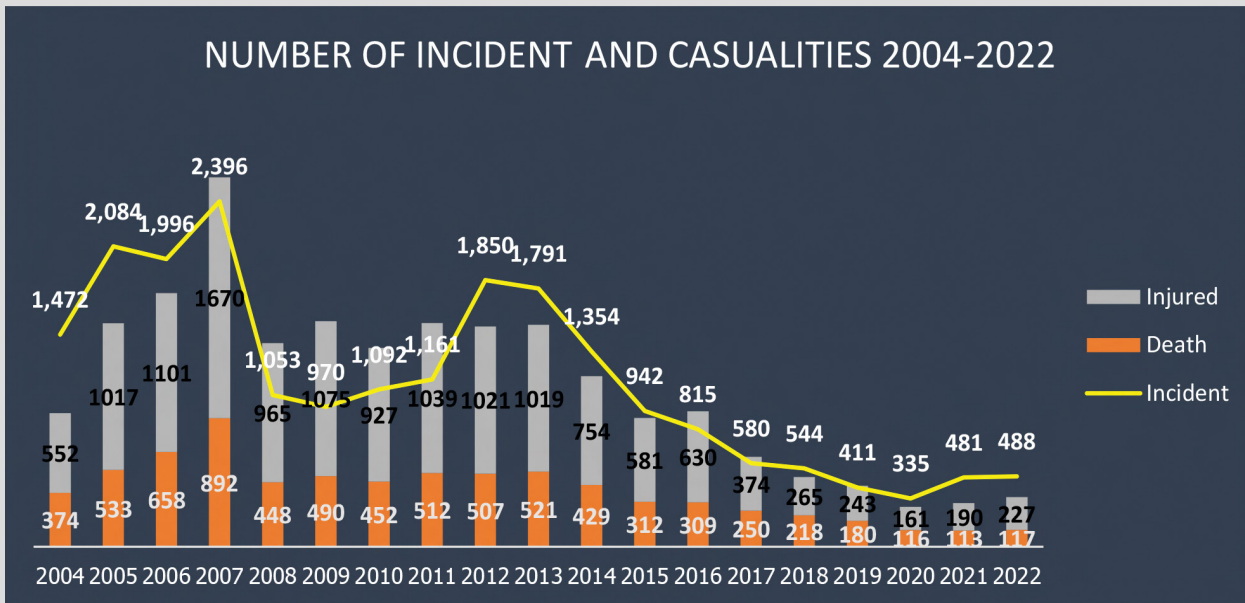
การนำเสนอรายงานนี้เพื่อให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องและประชาชนได้ตระหนักถึงปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนในจังหวัดชายแดนใต้และนำข้อมูลไปใช้เพื่อประกอบการวิเคราะห์และวางแผนในการแก้ปัญหาความขัดแย้งเพื่อให้เกิดสันติภาพอย่างยั่งยืนต่อไป

■ บริบทในจังหวัดชายแดนใต้

ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นตั้งแต่ปี 2547 จนถึงปัจจุบันพบว่าสถิติโดยรวมตลอด 19 ปี นั้น มีจำนวนเหตุการณ์อยู่ทั้งสิ้น 21,815 ครั้ง ส่งผลให้มีผู้บาดเจ็บล้มตายอยู่จำนวนที่ 21,242 คน มีผู้เสียชีวิต 7,431 คน และผู้บาดเจ็บจำนวน 13,811 คน นอกจากนี้ยังส่งผลให้ทรัพย์สินของประชาชนและรัฐรวมไปถึงระบบสาธารณูปโภคต่าง ๆ เสียหาย ดูเหมือนว่าแนวโน้มสถานการณ์จะดีขึ้นเมื่อมีจุดเริ่มกระบวนการสันติภาพตั้งแต่ปี 2556 แต่สถานการณ์การละเมิดสิทธิมนุษยชนยังคงเหมือนเดิมไม่ว่าจะเป็นการควบคุมตัวโดยมิชอบ การสังหารนอกกระบวนการยุติธรรม การคุกคามเด็กและสตรี ส่งผลต่อประชาชน โดยเฉพาะชาวมลายูมุสลิมซึ่งเป็นชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย การละเมิดดังกล่าวเกิดขึ้นจากความพยายามในการบังคับใช้กฎหมายพิเศษเพื่อยุติความขัดแย้งแต่กลับกลายเป็นดาบสองคมเมื่อการบังคับใช้กฎหมายนำไปสู่การละเมิดสิทธิมนุษยชนมากมาย อย่างไรก็ตามรัฐบาลก็ได้มีความพยายามในการยุติการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่เกิดขึ้นโดยการออกกฎหมายพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำ

ให้บุคคลสูญหาย พ.ศ. 2565 นับได้ว่าเป็นความก้าวหน้าของรัฐบาลและสอดคล้องกับ คำแนะนำที่ประเทศไทยได้รับจากสหประชาชาติ รวมไปถึงความก้าวหน้าในกระบวนการ สันติภาพเมื่อมีการนำร่องการหยุดยิงจากคู่ขัดแย้งคือรัฐบาลไทยและ Barisan Revolusi Nasional Melayu Patani หรือ (BRN)

แผนภูมิที่ 1 จำนวนสรุปผู้บาดเจ็บและเสียชีวิตตั้งแต่ 2004-2022

ข้อมูลจากศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้

■ **กฎหมายสิทธิมนุษยชนและกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง**

ตราสารระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนที่ถือเป็นสนธิสัญญาหลักด้านสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศภายใต้สหประชาชาติมีทั้งหมด 9 ฉบับ ในปัจจุบันประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีตราสารระหว่างประเทศหลัก 7 ฉบับแต่ในรายงานฉบับนี้จะเน้นความสำคัญของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก อนุสัญญาว่าด้วยการต่อต้านการทรมาน และการกระทำอื่นๆ ที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุก รูปแบบ เนื่องจากการบังคับใช้กฎหมายพิเศษในพื้นที่ส่งผลให้เกิดการละเมิดต่อกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศที่ไทยลงนามไม่ว่าจะเป็นสิทธิและเสรีภาพ สิทธิที่จะมีชีวิตรอด สิทธิที่จะได้รับการปกป้องและสิทธิที่จะไม่ถูกเลือกปฏิบัติ เป็นต้น

ถึงแม้ว่าไทยจะไม่ยอมรับว่าในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้มีความขัดแย้งด้วยอาวุธก็ตามแต่จากข้อเท็จจริงที่ปรากฏก็ไม่อาจปฏิเสธได้ว่าความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเป็นความขัดแย้งด้วยอาวุธภายในประเทศและมีหลายกรณีในปี 2565 ที่เป็นการละเมิดกฎหมายจารีตประเพณีด้านมนุษยธรรมระหว่างประเทศซึ่งผูกพันทุกประเทศรวมถึงประเทศที่ไม่เป็นภาคี โดยเฉพาะในข้อ 97 กำหนดไว้ว่าการใช้มนุษย์เป็นโล่ถูกห้ามโดยเด็ดขาด

“The use of human shields is prohibited” แต่การใช้ มนุษย์เป็นโล่ในระหว่างการตรวจค้นเกิดขึ้นมานานแล้ว แต่ยังไม่เป็นอันตรายต่อพลเรือนจนถึงแก่ชีวิตจนกระทั่ง ในปีนี้การใช้มนุษย์เป็นโล่ทำให้มีพลเรือนเสียชีวิต 1 คน เกิดขึ้น ระหว่างการปฏิบัติตักงานของเจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคงไทย ในจังหวัดปัตตานี ในขณะที่กองกำลังนอกราชรัฐมีการใช้ ระเบิดแบบเหยียบซึ่งเป็นข้อห้ามภายใต้อนุสัญญาว่าด้วย การห้ามใช้ สะสม ผลิต โอน และการทำลายทุ่นระเบิดสังหาร บุคคล (The 1997 treaty banning the use, stockpiling, production and transfer of anti-personnel landmines) ที่รับรองในปี 2540

■ กรอบกฎหมายและนโยบายระดับประเทศ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 4 ระบุถึง ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง ปวงชนชาวไทยย่อมได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ เสมอกัน แต่เนื่องจากความขัดแย้งที่มีการใช้อาวุธร้ายแรง ในพื้นที่ที่เริ่มก่อตัวตั้งแต่ปี 2547 จึงทำให้รัฐบาลทักษิณ ประกาศใช้กฎอัยการศึก พ.ศ. 2557 พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 ที่ส่งผลให้เกิดการจำกัดสิทธิและเสรีภาพประชาชน สิทธิที่จะมีชีวิตรอด ซึ่งการบังคับใช้กฎหมายเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อชาวมลายู มุสลิมเป็นส่วนใหญ่เพราะการเหมารวมว่าชบวนการแบ่ง แยกดินแดนเป็นชาวมลายูมุสลิม ถึงแม้ว่ากฎหมายเหล่านี้ จะละเมิดสิทธิของประชาชนแต่ก็มีกฎหมายที่มาช่วย คุ้มครองประชาชนเพื่อมิให้เกิดการกระทำทรมาณหรือ ุ้มหายซึ่งเป็นการละเมิดที่ร้ายแรงนั้นก็คือ พระราชบัญญัติ (พ.ร.บ.) ป้องกันและปราบปรามการทรมาณและการกระทำ ใ้บุคคลสูญหาย พ.ศ. 2565 ซึ่งจะมีผลบังคับใช้ในเดือน กุมภาพันธ์ 2565 และเป็นความหวังหนึ่งที่จะช่วยยุติการกระทำ ทรมาณและอุ้มหาย

สถานการณ์สิทธิมนุษยชนในจังหวัดชายแดนใต้

ส่วนที่ 1 พลวัตสถานการณ์ระหว่างปี 2547-2565 สถานการณ์ความไม่สงบช่วงปี 2547-2550

จุดเริ่มต้นครั้งใหม่ของความรุนแรงในจังหวัดชายแดนใต้ของไทยเกิดขึ้นในช่วงปี 2547 หลังจากเหตุการณ์ปล้นปืนค่ายกองพันพัฒนาที่ 4 ค่ายกรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์หรือค่ายปีเหล็ง ตำบลมะรือโบ-ออก อำเภอเจาะไอร้อง จังหวัดนราธิวาส และเกิดเหตุการณ์กรือเซะ เมื่อวันที่ 28 เมษายน พ.ศ. 2547 มีผู้เสียชีวิต 108 คน รวมถึงเหตุการณ์ที่ตากใบ เมื่อวันที่ 25 ตุลาคม พ.ศ. 2547 มีผู้เสียชีวิต 85 คน ทำให้นายกรัฐมนตรีทักษิณ ชินวัตร ใช้นโยบายการแก้ปัญหาด้วยการใช้กำลังตำรวจส่งผลให้มีการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างกว้างขวางไม่ว่าจะเป็นการบังคับให้บุคคลสูญหายเช่น การสูญหายของทนายสมชาย นีละไพจิตร การทรมานและควบคุมตัวบุคคลเช่น กรณีกำนันโต๊ะเต็ง เป็นต้น เมื่อความรุนแรงเพิ่มขึ้นความเข้มข้นของการใช้กำลังโดยการประกาศใช้พระราชบัญญัติกฎอัยการศึก พระพุทธศักราช 2457 และพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พระพุทธศักราช 2548 ให้อำนาจทหารนำการเมืองการแก้ปัญหาความไม่สงบจึงขยายตัวและมีความรุนแรงมากขึ้น มีการใช้ระเบิดที่มีน้ำหนักรวมถึงโลกรัมร่วมกับการโจมตีค่ายทหาร โรงเรียนและพื้นที่ทางเศรษฐกิจในพื้นที่

สถานการณ์ความไม่สงบช่วงปี 2551-2555

ความรุนแรงลดลงอย่างรวดเร็วในปี 2551 เป็นผลมาจากปฏิบัติการทางทหารที่เข้มข้นขึ้นตามนโยบายรัฐบาลในช่วงนั้น ทั้งจากการเพิ่มกำลังทหารมาในพื้นที่¹ และเป็นผลมาจากความพยายามของหลายรัฐบาลในการพบปะและพูดคุยกับขบวนการแบ่งแยกดินแดนหลายกลุ่มและหลายช่วงเวลา ยกตัวอย่างเช่น ในรัฐบาลของพลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ รัฐบาลจัดตั้งหน่วยงานศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (อังกฤษ: Southern Border Provinces Administration Centre) หรือเรียกโดยย่อว่า ศอ.บต. (อังกฤษ: SBPAC) ขึ้นอีกครั้งในวันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ. 2549 หลังจากที่นายกรัฐมนตรีทักษิณ ชินวัตรได้มีคำสั่งยุบ ศอ.บต. ไปตั้งแต่วันที่ 30 เมษายน พ.ศ. 2545 ในระหว่างที่มีรัฐบาลพลเรือนความรุนแรงลดลงอย่างเห็นได้ชัดเนื่องจากมีกระบวนการสันติภาพอย่างไม่เป็นทางการโดยได้รับการอำนวยความสะดวกจากทางมาเลเซียได้เริ่ม

¹ <https://deepsouthwatch.org/node/11053>

ประสานงานเพื่อนำตัวแทนฝ่ายขบวนการและฝ่ายไทยมาพูดคุยกันในรีสอร์ทแห่งหนึ่งบนเกาะลังกาวิทาทางตอนเหนือของประเทศมาเลเซีย ในช่วงระหว่างเดือนพฤศจิกายน 2548 ถึงเดือนกุมภาพันธ์ 2549 ต่อมาในสมัยปี 2551 ในยุคของนายกรัฐมนตรีสมัคร สุนทรเวช นั้นรองประธานาธิบดีของอินโดนีเซียนายยูซูฟ คาลิลาห์ เป็นผู้ที่เคยมีบทบาทในการสร้างสันติภาพในอาเจะห์ได้ริเริ่มการพูดคุยในกรอบใหม่ระหว่างตัวแทนรัฐบาลไทยและขบวนการแบ่งแยกดินแดนที่วังของประธานาธิบดีในเมืองโบกอร์ทางด้านตะวันตกของเกาะชวาอย่างไม่เป็นทางการ ต่อมาในสมัยนายกรัฐมนตรีอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ก็ได้มีกระบวนการสร้างความไว้วางใจฝ่ายเดียวโดยขบวนการได้มีประกาศหยุดยิงฝ่ายเดียวในสามอำเภอในจังหวัดนราธิวาส อาจจะกล่าวได้ว่าความพยายามของรัฐบาลพลเรือนในการยุติความรุนแรงโดยใช้แนวทางสันติวิธีส่งผลให้ความรุนแรงในปี 2551 ลดลงอย่างเห็นได้ชัด แต่ในปี 2555 ความรุนแรงได้เพิ่มสูงขึ้นอย่างมากเมื่อเปรียบเทียบกับปี 2554 ซึ่งเป็นช่วงเวลาหลังจากที่มีการเลือกตั้งรัฐบาลใหม่ ข้อพิพาททางการเมืองและธุรกิจในท้องถิ่นและรวมไปถึงการติดอาวุธให้กับพลเรือน²

สถานการณ์ความไม่สงบช่วงปี 2556-2563

กระบวนการสันติภาพเริ่มต้นอย่างเป็นทางการเริ่มขึ้นในสมัยรัฐบาลยิ่งลักษณ์ ชินวัตรในปี 2557 โดยมีพลโท ภราดร พัฒนถาบุตร เลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติ (สมช.) ในขณะนั้นเป็นหัวหน้าคณะพูดคุยฝ่ายไทย และมีนายฮัสซัน ตอยิบ เป็นตัวแทนจากขบวนการแนวร่วมปฏิวัติแห่งชาติมลายูปัตตานี (Barisan Revolusi Nasional:BRN) โดยมีประเทศมาเลเซียเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการดำเนินกระบวนการ ก่อนที่จะมีรัฐประหารในปี 2557 และการเมืองในประเทศมาเลเซียเองก็มีการเปลี่ยนแปลง แต่กระบวนการพูดคุยก็ยังคงดำเนินต่อไป ในปี 2558 มีการเปลี่ยนแปลงคณะพูดคุยหลายชุดคือกระบวนการพูดคุยระหว่างคณะพูดคุยไทยคือ พลเอก อักษรา เกิดผล กับกลุ่มมาราปาตานี (Majlis Syura Patan) ซึ่งเป็นองค์กรร่มสำหรับขบวนการแบ่งแยกดินแดนมลายูมุสลิม ในกระบวนการนี้ มีประเทศมาเลเซียทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกต่อมาคณะพูดคุยไทยได้มีการเปลี่ยนเป็นพลเอกอุดมชัย ธรรมสาโรรัชต์ อดีตแม่ทัพภาคที่ 4 ในปี 2561 แต่หลังจากที่พลเอกอุดมชัยได้รับการแต่งตั้งให้เป็นสมาชิกวุฒิสภาพทำให้รัฐบาลไทยแต่งตั้งหัวหน้าคณะพูดคุยคนใหม่เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2562 คือ พล.อ.วัลลภ รักเสนาะ และคณะพูดคุยก็ได้ดำเนินการประสานและประกาศการเจรจา กับ BRN โดยตรงและในวันที่

² <https://asiafoundation.org/wp-content/uploads/2013/10/The-Contested-Corners-of-Asia-The-Case-of-Southern-Thailand.pdf>

20 มกราคม 2563 ก็มีการพบกันอย่างเป็นทางการบนโต๊ะพูดคุยสันติสุขที่กรุงกัวลาลัมเปอร์ โดยมีนายอานัส อับดุลเราะห์มาน เป็นตัวแทนของ BRN แต่กระบวนการพูดคุยก็หยุดชะงักลงจากการระบาดของโรคโควิด 19 ที่ทำให้หลาย ๆ ประเทศประกาศห้ามเข้าประเทศ

ความพยายามในการแก้ปัญหาความขัดแย้งด้วยกระบวนการเจรจายังคงดำเนินต่อไปและความรุนแรงก็มีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่องดังจะเห็นได้จากแผนภูมิ ที่ 1 และ BRN ได้แสดงเจตจำนงที่จะร่วมมือกับรัฐบาลไทยในการหยุดยั้งการระบาดของโรคโควิด 19 จึงมีการประกาศหยุดยิงฝ่ายเดียวเมื่อวันที่ 3 เมษายน 2563³ ส่งผลให้ความรุนแรงลดลงในระยะเวลานั้นเนื่องจากเกิดเหตุการณ์การเสียชีวิตของกองกำลัง BRN จากการปะทะที่หนองจิก จังหวัดปัตตานี หลังจากนั้นความรุนแรงจึงเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในปี 2563 โดยเฉพาะเมื่อมีเหตุการณ์ปะทะและเสียชีวิตของกองกำลัง BRN จำนวนมากในปี 2563 คือ 27 คน นอกจากนี้ก็มีปฏิบัติการทางทหารของฝ่ายความมั่นคงที่ส่งผลกระทบต่อชีวิตประชาชนไม่ว่าจะเป็นการจับกุม ควบคุมตัวและการเก็บดีเอ็นเอ

สถานการณ์ความไม่สงบปี 2564

กระบวนการสันติภาพและการระบาดของโรคโควิด 19

ความไม่สงบในปี 2564 ความรุนแรงเริ่มสูงขึ้นกว่าปี 2563 มากโดยมีจำนวนเหตุการณ์เพิ่มขึ้น 146 เหตุการณ์แต่จำนวนผู้เสียชีวิตและบาดเจ็บมีแนวโน้มที่ลดลง นั่นหมายความว่าเหตุการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นเป็นเหตุการณ์ที่ไม่รุนแรงและไม่ส่งผลกระทบต่อชีวิตโดยในปี 2563 มีความรุนแรงเกิดขึ้น 335 เหตุการณ์มีผู้เสียชีวิตจำนวน 116 คน และได้รับบาดเจ็บจำนวน 161 คน ในขณะที่ปี 2564 มีความรุนแรงเกิดขึ้น 481 เหตุการณ์ แต่มีผู้เสียชีวิตจำนวน 113 คน และได้รับบาดเจ็บจำนวน 190 คน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงปฏิบัติการทางทหารที่ดำเนินถึงผลกระทบต่อนชีวิตมากขึ้น ปฏิบัติการทางทหารไม่เพียงเกิดขึ้นจากขบวนการ BRN ยังมีปฏิบัติการทางทหารจากหน่วยงานของรัฐบาลไทยด้วยเช่นกัน โดยเราจะเห็นได้จากการปะทะที่นำไปสู่ความสูญเสียทั้งสองฝ่ายโดยในปี 2564 การปะทะทำให้กองกำลังติดอาวุธนอกภาครัฐเสียชีวิตไปจำนวน 22 คน

ท่ามกลางความรุนแรงที่เพิ่มขึ้นสถานการณ์การระบาดของโรคโควิด 19 ก็มีการระบาดหนักเช่นกัน ส่งผลให้ยังคงมีมาตรการ Lockdown และควบคุมวิถีชีวิตประชากร การบังคับใช้พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉินส่งผลให้มีการดำเนินคดีกับนักกิจกรรมชายแดนใต้/ปาตานี จำนวน 3 ราย คือ อารีฟิน โส๊ะ, ชุลกิฟฟี ลาเตะ และ ซูฮัยมี ลือแบซา จากการจัดกิจกรรมชุมนุมคาร์ม็อบ (Car mob Pattani) เมื่อวันที่ 7 สิงหาคม 2564 และวันที่ 14 สิงหาคม 2564 จัดโดยกลุ่มปัตตานีปลดแอก บริเวณกลางเมืองจังหวัดปัตตานี⁴ การระบาดของโควิด 19 ยังส่งผลให้มาตรการปิดประเทศยังคงดำเนินต่อไป และนั่นก็ทำให้กระบวนการสันติภาพจึงแทบจะเรียกว่าไม่มีความคืบหน้าใด ๆ

³ <https://www.benarnews.org/english/news/thai/BRN-ceasefire-COVID-19-04042020141405.html>

⁴ <https://prachatai.com/journal/2022/03/97884>

สถานการณ์ปี 2565

เริ่มต้นปี 2565 ด้วยสถานการณ์การระบาดของโควิด 19 ที่คลี่คลายทำให้กระบวนการเจรจาสันติภาพมีความก้าวหน้าอย่างเห็นได้ชัดโดยในปี 2565 มีการพบปะกันระหว่างคณะผู้แทน BRN นำโดย นายอานัส อับดุลเราะมา และคณะผู้แทนรัฐบาลไทยนำโดย นายวัลลภ รักเสนาะ ทำให้มีข้อตกลงทั้งสองฝ่ายตกลงกันที่จะยุติปฏิบัติการทางการทหารตลอดช่วงเดือนธันวาคม จนถึงวันที่ 10 ของเดือนเชาว์ล ซึ่งเริ่มต้นตั้งแต่วันที่ 3 เม.ย. ถึงวันที่ 14 พ.ค. 2565 ซึ่งจากการติดตามการลดความรุนแรงของ Independent Monitoring Team (IMT)⁵ พบว่าความรุนแรงทางกายภาพจากทั้งสองฝ่ายลดลงอย่างเห็นได้ชัด แต่ก็เกิดความรุนแรงจากการกระทำของกองกำลังติดอาวุธจาก PULO ซึ่งไม่ได้อยู่ในกระบวนการเจรจา นอกจากนี้ทั้งสองฝ่ายได้มีข้อตกลงที่จะจัดตั้งคณะทำงานร่วม (Joint Working Group, JWG) เพื่อแสวงหาแนวทางการแก้ปัญหาความขัดแย้งใน 3 ประเด็นสำคัญคือ 1) ทางออกทางการเมือง 2) การรับฟังความเห็นสาธารณะ และ 3) การลดการใช้ความรุนแรงของทั้งสองฝ่าย⁶ แต่ความวุ่นวายทางการเมืองในประเทศมาเลเซียก็ทำให้กระบวนการเจรจาไม่มีความก้าวหน้ามากนักและนั่นก็ส่งผลให้ความรุนแรงในปี 2565 มีจำนวนเหตุการณ์ที่เพิ่มขึ้นเล็กน้อยคือ จำนวน 488 ครั้ง และมีผู้เสียชีวิต 117 คน และได้รับบาดเจ็บจำนวน 227 คน ความรุนแรงที่น่ากังวลใจในปี 2565 คือการวิสามัญฆาตกรรมที่ยังคงมีผู้เสียชีวิตจากการปะทะคือ 18 ราย ซึ่งเป็นจำนวนที่ลดลงอย่างต่อเนื่องและกระบวนการเจรจาก็นำไปสู่การมอบตัวจำนวน 2 ครั้งคือ เหตุการณ์ปะทะที่อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 3 กุมภาพันธ์⁷ และวันที่ 7 กันยายน ที่ อำเภอกะพ้อ จังหวัดปัตตานี⁸ นอกจากนี้ผู้หญิงและเด็กกลายเป็นกลุ่มเปราะบางที่ถูกละเมิดสิทธิมากขึ้นถูกบังคับเก็บดีเอ็นเอ โดยที่ไม่ได้มีความเกี่ยวข้องข้อกับเหตุการณ์ความรุนแรง ยิ่งไปกว่านั้นผู้หญิงถูกคุมขังมากขึ้นรวมถึงการถูกดำเนินคดีอีกด้วย

การบังคับใช้กฎหมายและการคุกคามต่อนักกิจกรรมทางการเมืองในจังหวัดชายแดนใต้ก็เกิดขึ้นเช่นเดียวกับการคุกคามนักกิจกรรมทางการเมืองในส่วนกลางด้วยเช่นกัน เห็นได้จากการคุกคามนักกิจกรรมจำนวน 7 คน ถูกคุกคามโดยมีเจ้าหน้าที่ไปเยี่ยมที่บ้านในช่วงวันที่ 7-8 ตุลาคม ก่อนที่จะมีบุคคลสำคัญเดินทางมายังจังหวัดปัตตานีและการเยี่ยมและควบคุมตัว “รัมลี ฎูโน” นักกิจกรรมนักศึกษาในกลุ่ม PNYS โดยเจ้าหน้าที่ทหารภายใต้กฎหมายพิเศษเนื่องจากสงสัยว่าจะก่อเหตุรุนแรงสร้างสถานการณ์ในช่วงการประชุม APEC⁹

⁵ Independent Monitoring Team (IMT)

⁶ <https://www.bbc.com/thai/articles/ce92p9rr7myo>

⁷ https://www.isranews.org/article/south-news/stat-history/114906-murderlegally.html?fbclid=I-wAR0oSpm_OzX3W8Eo53SDBpbswyVKJSXqySsqR55wDpZrW2gVxlqNzgdQDU

⁸ <https://www.js100.com/en/site/news/view/121621>

⁹ <https://www.naewna.com/local/692256>

จากข้อมูลทีกล่าวมาข้างต้นทำให้เห็นได้ว่าสถานการณ์ในจังหวัดชายแดนใต้ยังคงไม่มีความเปลี่ยนแปลงใด ๆ ทั้งแนวทางการแก้ปัญหาความขัดแย้งและการสร้างสันติภาพ

ตารางที่ 1 ตารางแสดงเหตุการณ์ที่สำคัญในปี 2565

วันที่	เหตุการณ์สำคัญ
9 มกราคม	เจ้าหน้าที่ตำรวจตั้งด่านลอยและยิงเด็กที่ขับรถผ่านจนได้รับบาดเจ็บจำนวน 2 คน ที่อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส
12 มกราคม	มีการส่งตัวผู้ถูกควบคุมตัว ตามหมายจับและหมายพระราชบัญญัติการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉินจากประเทศมาเลเซีย จำนวน 3 คน
28 มกราคม	มีเหตุการณ์ระเบิดในตัวเมืองยะลาจำนวน 15 จุด แต่ไม่มีผู้ได้รับบาดเจ็บหรือเสียชีวิต
3 กุมภาพันธ์	เกิดเหตุการณ์วิสามัญฆาตกรรมมีผู้ต้องสงสัยเสียชีวิต 3 คน และมอบตัว 1 คน ที่อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา ในบริเวณชุมชน
กุมภาพันธ์	ผู้ต้องขังคดีความมั่นคงได้รับการปล่อยตัวจากเรือนจำสงขลาและราชบุรี แต่ถูกอายัดคดี
14 มีนาคม	มีการฟ้องข้อความบนพินทอน หมายเลข 42 ข้อความ "PULO PATANI P4 สยามออกไป ที่นี่ไม่ใช่บ้านมึง"
31 มีนาคม	ยิงครูสอนศาสนาที่จังหวัดยะลาโดยผู้ถูกยิงมีความสัมพันธ์กับตัวแทนเจรจาของ BRN
3 เมษายน	เจ้าหน้าที่ถอดป้ายผ้าผู้ที่มีหมายจับคดีความมั่นคงเพื่อสนับสนุนกระบวนการพูดคุยสันติสุข
8 เมษายน	เจ้าหน้าที่ทหารและตำรวจปล่อยตัวผู้ที่ถูกเชยตัว
10 เมษายน	ยิงอุสตาซที่อำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานีเสียชีวิตในขณะที่มีข้อตกลงลดความรุนแรงในช่วงเดือนรอมฎอนระหว่างขบวนการ BRN และคณะพูดคุยฝ่ายไทย
15 เมษายน	พบกระดาดป้ายสัญลักษณ์มีภาพเสือด่า พร้อมข้อความที่มีความหมายถึงทหารพระราชปาตานี ในชื่อ PULO G5
4 พฤษภาคม	การรวมตัวของเยาวชนมลายูมุสลิมชายแดนใต้ ซึ่งภาษาถิ่น ภาษามลายูเรียกว่า "เปอร์มูดอ" ในกิจกรรม Perhimpunan MalayS RAYA 2022 โดยเป็นการรวมตัวเปอร์มูดอจากทั้งสามจังหวัดชายแดน คือ ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส จัดโดยองค์กรที่ชื่อว่า Civil Society Assembly For Peace หรือ CAP ที่อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานีส่งผลให้ในภายหลังมีการติดตามและคุกคามเยาวชนที่เข้ามาร่วมงานทั้งชายและหญิงจำนวนหนึ่ง

วันที่	เหตุการณ์สำคัญ
10 พฤษภาคม	การรวมตัวของเยาวชนอีกกลุ่มหนึ่ง เป็น "เยาวชนหญิง" แต่งชุดมลายูที่อำเภอ ยี่งอ จังหวัดนราธิวาส
25 พฤษภาคม	เกิดเหตุกลุ่มกองกำลังไม่ทราบกลุ่มและจำนวน ชีรถักรถยนต์เป็นพาหนะ ได้ขวางระเบิดและอาวุธปืนยิงใส่สถานีตำรวจน้ำตากใบ โดยมีผู้ได้รับบาดเจ็บ จำนวน 3 นาย
3 มิถุนายน	ครูสอนศาสนาทำร้ายเด็กจนสาหัสที่อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี
8 มิถุนายน	เจ้าหน้าที่มาถ่ายรูปหน้าบ้านนักกิจกรรม นายชุลกิฟลี ลาเตะ
20 มิถุนายน	เกิดเหตุคนร้ายปล้นรถขยะและนำไปวางระเบิดน้ำหนัก 50 กิโลกรัมบริเวณด้านข้าง บัอมจุดตรวจหน่วยบริการประชาชนจันทร์เกษิ์ ตั้งอยู่ริมถนนสายปัตตานี-นราธิวาส
6-7 และ 26 กรกฎาคม	มีการปะทะและทำให้ผู้ต้องสงสัยเสียชีวิตจำนวน 4 คนในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ยะลาและนราธิวาส
3 สิงหาคม	มีเหตุยิงชาวบ้าน(ชุดล่าหมีป่า) เสียชีวิต 2 รายอำเภอสุไหงปาดี จังหวัดนราธิวาส
15 สิงหาคม	ได้รับแจ้งว่าเกิดเหตุระเบิดแบบเหยียบขึ้นในสวนยางพาราชาวบ้าน ทำให้เจ้าของสวนยางที่เป็นผู้หญิงได้รับบาดเจ็บสาหัสและพิการ ที่อำเภอสุไหงปาดี
17 สิงหาคม	เกิดเหตุสร้างสถานการณ์ด้วยการลอบระเบิดและลอบวางเพลิง ในพื้นที่ จชต. รวม 17 เหตุการณ์ โดยแบ่งออกเป็นแต่ละพื้นที่ ทำให้มีผู้เสียชีวิตจำนวน 1 ราย และเป็นเหตุให้มีผู้ได้รับบาดเจ็บเล็กน้อย จำนวน 7 ราย ใน 3 จังหวัดคือ นราธิวาส ปัตตานีและยะลา
6 กันยายน	มีการพบวัตถุต้องสงสัย วางอยู่บนเก้าอี้ในอาคารโรงอาหารในโรงเรียนที่ อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส เจ้าหน้าที่ชุด EOD เข้าตรวจสอบและทำลายเรียบร้อย
23 กันยายน	ตรวจพบวัตถุต้องสงสัยที่คนร้ายวางดักเจ้าหน้าที่ลาดตระเวน ตรวจสอบพบว่า เป็นระเบิดแบบเหยียบที่อำเภอสุไหงปาดี
27 กันยายน	เกิดเหตุการณ์การอุ้มหายและพบว่าเสียชีวิตคือ นายยะหรี ดือเลาะ ซึ่งหลบหนี และมีหมายจับคดีความมั่นคงจากฝั่งประเทศมาเลเซีย ต่อมามีการแถลงจาก BRN ว่านายยะหรีเป็นสมาชิกของขบวนการ
7-8 ตุลาคม	มีการคุกคามนักกิจกรรมการเมืองจำนวนหลายคนประกอบด้วยนายชุลกิฟลี ลาเตะ อาร์ฟีน โสะ นายลุตฟี และ อาเตีฟ โช๊ะโก เป็นต้น

วันที่	เหตุการณ์สำคัญ
18 ตุลาคม	การรวมตัวของเยาวชนอีกกลุ่มหนึ่ง เป็น “เยาวชนหญิง” แต่งชุดมลายูที่อำเภอ ยี่งอ จังหวัดนราธิวาส
7 พฤศจิกายน	เจ้าหน้าที่ได้ทำการปิดล้อมและเกิดปะทะทำให้เจ้าหน้าที่ได้รับบาดเจ็บ 2 นาย และฝ่ายกองกำลังเสียชีวิต 1 ราย และทำให้ผู้ใหญ่บ้าน ม.7 ถูกยิงเสียชีวิต 1 ราย และมีการควบคุมตัวนักกิจกรรมที่อยู่ในพื้นที่ 1 คน ถูกใช้เป็นโล่ในการตามหา ผู้ต้องสงสัยเช่นเดียวกับผู้ใหญ่บ้านที่เสียชีวิตเพราะถูกใช้ให้ค้นหาผู้ต้องสงสัย โดยไม่มีอุปกรณ์ป้องกันตัวเองในขณะที่เจ้าหน้าที่ที่ตามข้างหลังมีโล่ป้องกัน
15 พฤศจิกายน	ครูสอนศาสนาทำร้ายเด็กจนสาหัสที่อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี
19 พฤศจิกายน	ปะทะเสียชีวิตที่อำเภอจะแนะ จังหวัดนราธิวาส
22 พฤศจิกายน	เกิดเหตุระเบิดภายในพื้นที่แพลตฟอร์ม (คาร์บอม) จำนวนผู้บาดเจ็บจำนวน 37 ราย พบ ผู้เสียชีวิต 1 ราย
3, 6 ธันวาคม	เกิดเหตุคนร้ายลอบวางระเบิด เส้นทางรถไฟรอบที่สองที่อำเภอสะเดา จังหวัด สงขลาส่งผลให้มีเจ้าหน้าที่รถไฟเสียชีวิต 3 รายและได้รับบาดเจ็บ 4 ราย
10 ธันวาคม	เจ้าหน้าที่ตำรวจพยายามที่จะหยุดศพนายยะริห์ ดือเลาะมาพิสุน์ดีเอ็นเอ เนื่องจากผลรายนิ้วมือไม่ตรงกับศพแต่ครอบครัวไม่ยินยอม เจ้าหน้าที่จึงยุติ การหยุดศพ
24 ธันวาคม	คนร้ายลอบวางระเบิดชั้นภายในปั้มน้ำมันปตท. ที่อำเภอธารโตทำให้เกิดเหตุเพลิงไหม้

จากข้อมูลที่กล่าวมาข้างต้นทำให้เห็นได้ว่าสถานการณ์ในจังหวัดชายแดนใต้ ยังคงไม่มีความเปลี่ยนแปลงใด ๆ ทั้งแนวทางการแก้ปัญหาความขัดแย้งและการสร้างสันติภาพ

ส่วนที่ 2 สถานการณ์สิทธิมนุษยชนในจังหวัดชายแดนใต้ในปี 2565

สถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนในจังหวัดชายแดนใต้เน้นไปที่ความสงบเรียบร้อยของประชาชนและความมั่นคงของชาติ รวมถึงการต่อต้านการก่อความไม่สงบ ความต้องการแก้ปัญหาเหล่านี้นำไปสู่การบังคับใช้กฎหมายและนโยบายที่ซึ่งมาตรการต่างๆ มักทำให้เกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชน สิทธิในกระบวนการยุติธรรม หลักนิติธรรมและการรับผิดชอบโดยรัฐ ดังนั้นแม้ว่าในช่วงไม่กี่ปีมานี้สิทธิมนุษยชนได้รับการพัฒนาที่สำคัญโดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านสิทธิสตรีและเด็กแต่การเน้นย้ำที่การคุกคามด้านความมั่นคงของชาติก็นำไปสู่การละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างร้ายแรงเสริมด้วยวาทศิลป์ที่เป็นอันตรายจากเจ้าหน้าที่ระดับสูง แม้ว่ารายงานนี้จะไม่สามารถระบุประเด็นด้านสิทธิมนุษยชนทั้งหมดแต่จะเน้นที่รูปแบบหลักของการละเมิด

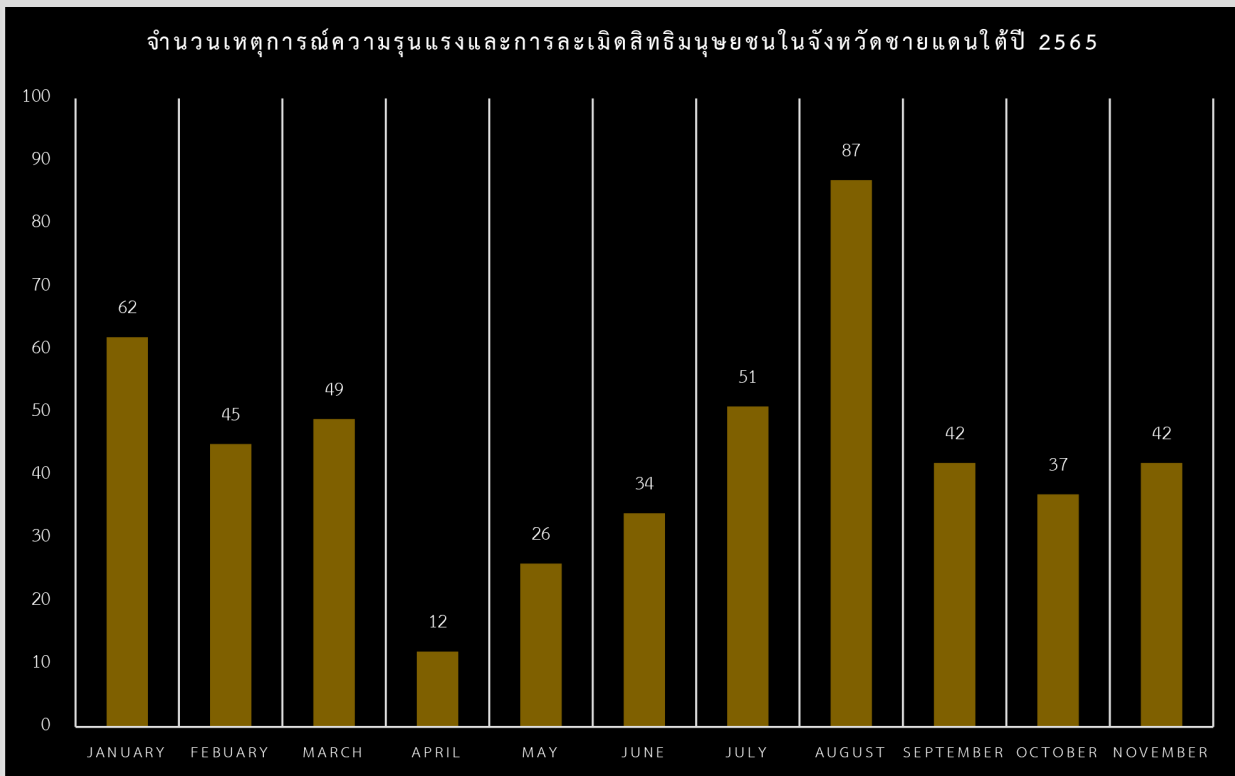
ความรุนแรงทางกายภาพ

ในปี 2565 ดูเหมือนจะเป็นปีแห่งความหวังเมื่อกระบวนการสันติภาพมีความก้าวหน้าจากการพบปะระหว่าง BRN และรัฐบาลไทยหลายครั้งแต่กลับกลายเป็นว่าเหตุการณ์ความรุนแรงกลับเพิ่มขึ้นและความรุนแรงทางกายภาพที่ส่งผลกระทบต่อชีวิต เช่นการวางระเบิดคาร์บอมที่อำเภอปานาเระ จังหวัดปัตตานี และที่แพลตตำรวจที่อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส ที่ทำให้มีเด็กจำนวน 3 คน และผู้หญิงจำนวน 13 คนได้รับบาดเจ็บ และมีตำรวจชายเสียชีวิต 1 คนและมีผู้ชายได้รับบาดเจ็บอีกจำนวนมาก นอกจากนี้ยังเกิดความรุนแรงที่ส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นในระบบเศรษฐกิจคือการลอบวางระเบิดและวางเพลิงปั๊มน้ำมัน ร้านสะดวกซื้อจำนวน 22 แห่ง

เหตุการณ์ความรุนแรงและการละเมิดสิทธิมนุษยชนเกิดขึ้นมากที่สุดในเดือนสิงหาคมคือ จำนวน 87 เหตุการณ์ โดยเฉพาะเหตุการณ์วางเพลิงปั๊มน้ำมันและร้านสะดวกซื้อหลายแห่งในจังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส ซึ่งอาจเกิดจากการตอบโต้กรณีที่มีการปะทะที่นำไปสู่ความสูญเสียกองกำลัง BRN จำนวน 7 คนในเดือนกรกฎาคมและในเดือนเมษายนเป็นเดือนที่มีเหตุการณ์น้อยที่สุดคือจำนวน 12 เหตุการณ์ ซึ่งเป็นผลมาจากการแสดงเจตนากรณีในการลดความรุนแรงจาก BRN และ รัฐบาลไทย

ความรุนแรงทางกายภาพที่เกิดขึ้นนำไปสู่การบังคับใช้กฎหมายพิเศษและส่งผลให้เกิดการละเมิดต่อประชาชนในหลายรูปแบบดังที่จะกล่าวต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 2 แสดงจำนวนเหตุการณ์ความรุนแรงและการละเมิดสิทธิมนุษยชนจังหวัดชายแดนใต้ ปี 2565

ข้อมูลจากกลุ่มด้วยใจ

1. สิทธิและเสรีภาพในการมีชีวิต

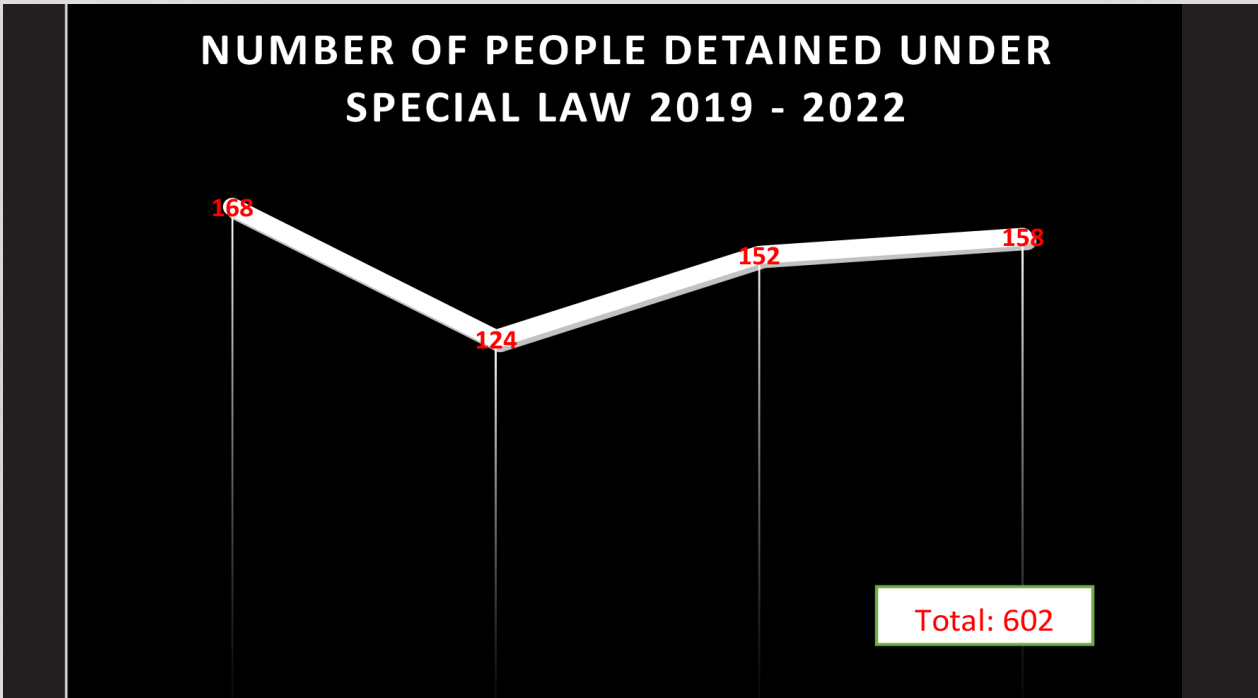
สิทธิในเสรีภาพถือเป็นหนึ่งในสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานที่สุด สิทธิในเสรีภาพเป็นสิทธิของทุกคนในเสรีภาพของบุคคล เสรีภาพในการเคลื่อนไหวและเสรีภาพจากการถูกกักขังตามอำเภอใจของผู้อื่นได้ถูกระบุไว้ในสนธิสัญญาระหว่างประเทศที่สำคัญ 2 ฉบับคือปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (UDHR; 1948) ข้อที่ 3: ระบุว่า “ทุกคนมีสิทธิที่จะมีชีวิต เสรีภาพและความมั่นคงของบุคคล” และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR; 1967) ข้อ 9: ระบุว่า “ทุกคนมีสิทธิในเสรีภาพและความมั่นคงของบุคคล ห้ามมิให้ผู้ใดถูกจับหรือกักขังตามอำเภอใจ จะไม่มีใครถูกลิดรอนเสรีภาพของตน เว้นแต่ด้วยเหตุดังกล่าวและตามขั้นตอนที่กฎหมายกำหนด” ซึ่งประเทศก็ได้ลงนามทั้ง 2 ฉบับ แต่อย่างไรก็ตามรัฐบาลก็ได้อ้างความไม่สงบในพื้นที่ทำให้เกิดการละเมิดสิทธิและเสรีภาพจากการบังคับใช้กฎหมาย การละเมิดสิทธิมนุษยชนเกิดจากการบังคับใช้กฎหมายพิเศษทั้งพระราชบัญญัติกฎอัยการศึกพระพุทศักราช 2457 ตามมาตรา 15 และพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน 2548 ตามมาตรา 12 คือการให้อำนาจในการจับกุม ควบคุมตัว คุมขังผู้ต้องสงสัยโดยปราศจากหมายจับที่นำไปสู่การละเมิดสิทธิมนุษยชนในรูปแบบดังต่อไปนี้

1) การจับกุม ควบคุมตัว

ถึงแม้ว่ากฎหมายระหว่างประเทศห้ามไม่ให้มีการจับกุมและกักขังตามอำเภอใจ การจับกุมหรือกักขังโดยพลการหากไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือมีองค์ประกอบที่ไม่เหมาะสมเพียงพอ การควบคุมตัวจะต้องพิจารณาจากความจำเป็น ความเหมาะสม และความสมเหตุสมผล แม้แต่รัฐธรรมนูญก็ห้ามไม่ให้มีการจับกุมและกักขังตามอำเภอใจ อย่างไรก็ตามภายใต้การบังคับใช้กฎหมายพิเศษและเจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายในพื้นที่มักละเลยข้อกำหนดเหล่านี้โดยอ้างถึงการบังคับใช้กฎหมายพิเศษ

จากการบันทึกของกลุ่มด้วยใจในระหว่างเดือนมกราคม 2562 จนถึงเดือนธันวาคม 2565 พบว่าผู้ถูกจับกุมควบคุมตัวโดยการบังคับใช้กฎหมายพิเศษมีจำนวน 602 คน ผู้ที่ถูกควบคุมตัวมีทั้งผู้ชาย ผู้หญิงและเด็ก โดยผู้ที่ถูกควบคุมตัวมีอายุน้อยสุด 17 ปี และอายุมากที่สุด 50 ปี การบังคับใช้กฎหมายพิเศษนี้ยังครอบคลุมไปยังจังหวัดอื่นด้วย โดยในปีนี้มี การควบคุมตัวผู้ต้องสงสัยจากจังหวัดกระบี่จำนวน 1 คน และมีการส่งมอบผู้ต้องสงสัยจากประเทศมาเลเซียจำนวน 3 คน

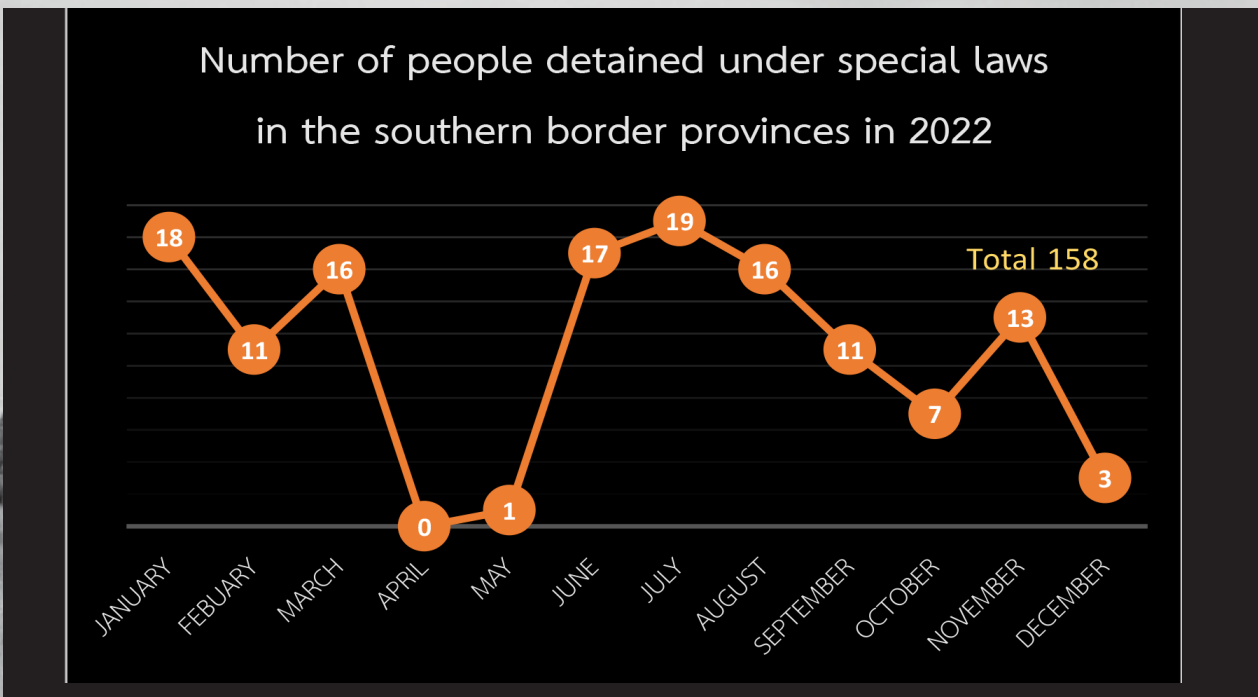
แผนภูมิที่ 3 จำนวนประชาชนที่ถูกควบคุมตัวจากการบังคับใช้กฎหมายพิเศษปี 2562-2565

ข้อมูลจากกลุ่มด้วยใจ

โดยในปี 2565 มีผู้ที่ถูกควบคุมตัว เชิงตัวด้วยกฎหมายพิเศษจำนวน 158 คน ประกอบไปด้วยผู้หญิงจำนวน 12 คน เด็กจำนวน 1 คน และผู้ชายจำนวน 145 คน

แผนภูมิที่ 4 จำนวนประชาชนที่ถูกควบคุมตัวจากการบังคับใช้กฎหมายพิเศษในปี 2565

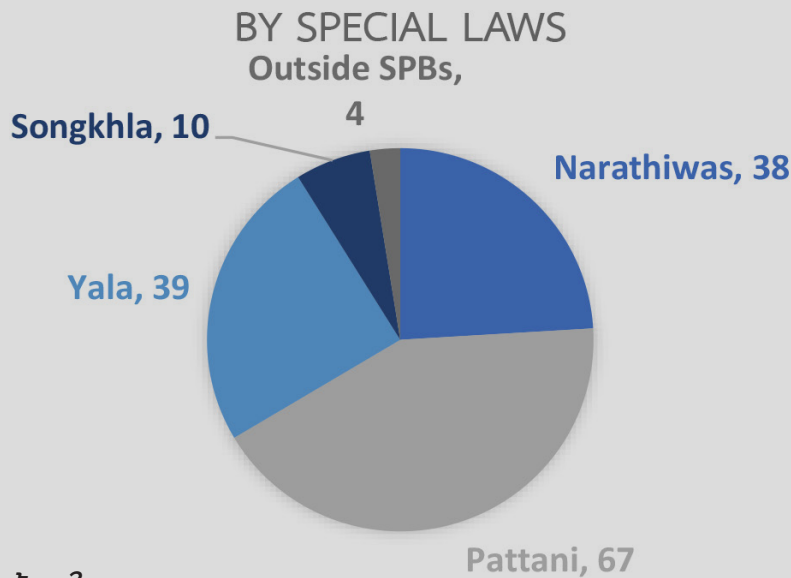

ข้อมูลจากกลุ่มด้วยใจ

ทั้งนี้จังหวัดที่มีการควบคุมตัวมากที่สุดคือ จังหวัดปัตตานีจำนวน 67 คน คิดเป็น ร้อยละ 42.40 รองลงมาคือ จังหวัดยะลาจำนวน 39 คน คิดเป็นร้อยละ 24.68 ตามมาด้วย จังหวัดนราธิวาสจำนวน 38 คน คิดเป็นร้อยละ 24.05 และการควบคุมตัวนอกพื้นที่จังหวัด ชายแดนใต้จำนวน 4 คนคิดเป็นร้อยละ 2.53

แผนภูมิที่ 5 จำนวนผู้ที่ถูกควบคุมตัวแยกรายจังหวัดปี 2565

THE NUMBER OF PEOPLE WHO ARBITRARY ARRESTED

ข้อมูลจากกลุ่มด้วยใจ

การจับกุม

■ สถานที่ที่มีการจับกุม

โดยส่วนใหญ่การจับกุมควบคุมตัวเกิดขึ้นที่บ้านของอดีตผู้ต้องสงสัย บ้านของผู้ที่หลบหนีในจังหวัดชายแดนใต้คือ 3 จังหวัด (นราธิวาส ยะลา และปัตตานี) และ 4 อำเภอในจังหวัดสงขลา (สะบ้าย้อย จะนะ เทพา และนาทวี) และบ้านที่อยู่ใกล้บริเวณที่มีเหตุการณ์ความรุนแรง โดยเจ้าหน้าที่ดำเนินการจับกุมทั้งในเวลากลางวันและกลางคืน แต่ส่วนใหญ่มักเกิดขึ้นในเวลารุ่งสางหรือตั้งแต่เวลา 03:00 น เป็นต้นไป

■ วิธีการจับกุมควบคุมตัว

การจับกุมและควบคุมตัวเกิดขึ้นในพื้นที่ที่มีความขัดแย้งด้วยอาวุธ ทำให้การดำเนินการจับกุมจึงใช้กำลังคนจำนวนมากโดยเจ้าหน้าที่ทั้งทหาร ตำรวจและฝ่ายพลเรือน แต่งกายด้วยชุดในเครื่องแบบและนอกเครื่องแบบพร้อมอาวุธ มีเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการครั้งละไม่ต่ำกว่า 50 คน โดยดำเนินการล้อมบริเวณบ้านหลังจากนั้นจึงเรียกให้เจ้าของบ้านเปิดประตู เรียกให้ทุกคนในบ้านออกมาข้างนอกโดยมีเจ้าหน้าที่ตรวจร่างกาย และจะมีเจ้าของ

บ้านซึ่งอาจเป็นผู้หญิงหรือผู้ชายถูกปิ่นจี้หลังเพื่อนำทางเจ้าหน้าที่ไปตรวจค้นในบ้าน ทั้งนี้ เจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่ไม่ได้แจ้งให้เจ้าของบ้านทราบว่ามาจากหน่วยไหน ชื่ออะไร และมาเพื่ออะไร แต่มีการแจ้งให้ทราบว่าบุคคลแจ้งว่ามีบุคคลต้องสงสัยหลบหนีอยู่ในบ้าน แต่โดยส่วนใหญ่ไม่พบบุคคลต้องสงสัย

“เจ้าหน้าที่จึงได้มาควบคุมตัวที่บ้านตอนตี 1 มาเคาะประตู แม่ก็เปิดประตูให้แม่ก็ตกใจ เจ้าหน้าที่เรียกชื่อสามพี่สาวให้ออกมา เพราะเมื่อก่อนพี่สาวเคยอยู่บ้านนี้ ตอนนั้นทหารมากับผู้ช่วย เจ้าหน้าที่เคาะทั่วบ้าน เคาะแรงมาก เมื่อแม่เปิดประตูเจ้าหน้าที่ก็เข้ามาในบ้านไม่มีการแนะนำตัว ในบริเวณนี้มีคนถูกควบคุมตัว 2 คน เจ้าหน้าที่ไม่มีหนังสือแจ้งเรื่องการค้นหรือขอล่าหาใด ๆ เจ้าหน้าที่อ้างว่านายเอช่อนคนที่หลบหนี ตอนนั้นมีญาติถ่ายรูปตอนที่เจ้าหน้าที่ค้น เจ้าหน้าที่ไม่อนุญาตให้ถ่ายรูป เจ้าหน้าที่มาทั้งหมด 16 คนรถแต่งกายชุดทหารมีโล่ มีอาวุธ ใส่ชุดสีดำ ไม่ได้บอกว่าจะมาจากไหน ทราบภายหลังว่าเป็นชุดคอมมานโด มาจากยะลา”¹⁰

■ สถานที่ควบคุมตัว

สถานที่ที่ใช้ควบคุมตัวภายใต้กฎอัยการศึกคือ ค่ายทหารในแต่ละพื้นที่ แต่โดยส่วนใหญ่จะควบคุมตัวในค่ายระดับอำเภอและเมื่อมีการควบคุมตัวด้วยพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉินจะนำตัวมาควบคุมในค่ายทหารที่กำหนดซึ่งมีทั้งหมด 6 แห่งดังนี้

“ศูนย์ซักถาม” ของฝ่ายความมั่นคง มีทั้งหมด 6 ศูนย์ด้วยกัน ประกอบด้วย

1. ศูนย์ซักถาม หน่วยเฉพาะกิจกรมทหารพรานที่ 43 (จก.ทพ.43) ตั้งอยู่ภายในค่ายอิงคยุทธบริหาร อ.หนองจิก จ.ปัตตานี
2. ศูนย์ซักถาม หน่วยข่าวกรองทางทหารส่วนหน้า จังหวัดชายแดนภาคใต้ (ขกท.สน.จชต.) ตั้งอยู่ภายในค่ายอิงคยุทธบริหารเช่นกัน
3. ศูนย์ซักถาม หน่วยเฉพาะกิจนาวิกโยธิน กองทัพเรือ (จก.นย.ทร.) ตั้งอยู่ที่ ต.โคกเคียน อ.เมือง จ.นราธิวาส
4. ศูนย์ซักถาม หน่วยเฉพาะกิจกรมทหารพรานที่ 46 (จก.ทพ.46) ตั้งอยู่ที่ ต.กะลุวอเหนือ อ.เมือง จ.นราธิวาส
5. ศูนย์ซักถาม หน่วยเฉพาะกิจกรมทหารพรานที่ 41 (จก.ทพ.41) ค่ายวังพญา อ.รามัน จ.ยะลา
6. ศูนย์ซักถาม ศูนย์พิทักษ์สันติ ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ตั้งอยู่ในโรงเรียนตำรวจภูธร 9 หรือศูนย์ปฏิบัติการตำรวจจังหวัดชายแดนภาคใต้

¹⁰ กลุ่มด้วยใจสัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน 2565

จากการสัมภาษณ์อดีตผู้ต้องสงสัยสถานที่ในการควบคุมตัวและสอบสวนมีลักษณะดังนี้

■ ห้องสอบสวน

ห้องสอบสวนมีขนาด 2x2 เมตร และประมาณ 2x3 เมตร มีโต๊ะ 1 ตัว และเก้าอี้ 2 ตัว สำหรับผู้สอบและผู้ถูกสอบ มีแอร์ขนาดใหญ่ ไม่มีหน้าต่าง บางแห่งมีคอมพิวเตอร์ กล้องวงจรปิด โต๊ะ 2 ตัว เก้าอี้ 2 ตัว

■ ห้องควบคุมตัว

สำหรับห้องควบคุมตัวหากเป็นหน่วยเฉพาะกิจในพื้นที่บางหน่วยก็มีห้องพักแต่บางหน่วยก็ไม่มีห้องพัก จากข้อมูลพบว่าห้องพักมีขนาดเล็กคือ 2x2 เมตร และ 2x3 เมตร มีห้องน้ำและเตียงนอน มีการล็อกประตูตลอดเวลา และไม่สามารถออกจากห้องได้ยกเว้นเจ้าหน้าที่มารับเพื่อไปสอบสวนหรือไปพบญาติ

“การอยู่ที่ค่ายไม่ได้มีห้องนอน นอนแถวๆ นั้นคือ นอนที่โรงรถบ้าง ริมระเบียงบ้าง คืนวันสุดท้ายได้นอนสบายหน่อยที่ห้องเจ้าหน้าที่”

“ห้องนอนมีขนาด 2x3 มีห้องน้ำในตัว ไม่สามารถปิดไฟจากภายในได้ มีการเปิดไฟตลอดเวลาทั้งวันและมีการล็อกห้องจากด้านนอก” สถานที่ควบคุมตัวเป็นค่ายทหารและจะมีอาคารสำหรับการควบคุมตัวผู้ต้องสงสัยโดยห้องมีขนาด 2x2 หรือ 2x3 เมตร มีห้องน้ำในตัวแต่ไม่มีหน้าต่าง ประตูล็อกจากข้างนอกและไฟเปิดตลอดเวลา

“มีการควบคุมตัว 7 วันที่ค่ายที่พักแคบประมาณ 2x3 เมตร มีห้องน้ำในห้องละหมาดบนที่นอน อาศัยห้องละคนเป็นห้องแถวประตูล็อกจากข้างนอกมีการเปิดไฟตลอดเวลา”

“สภาพห้องพักคือ ขนาด 2x2 เมตร โดยประมาณ มีประตูล็อกข้างนอก เปิดไฟ 24 ชั่วโมง ไม่มีหน้าต่าง และมีพัดลม แคมจนรู้สึกหายใจไม่ออก”

■ หน่วยงานที่จับกุม / การแสดงตน / หมายจับ

การจับกุมควบคุมตัวตามกฎหมายพิเศษเจ้าหน้าที่ทหารมีบทบาทนำและเป็นกำลังหลักในการปฏิบัติการจับกุมร่วมกับเจ้าหน้าที่ตำรวจและเจ้าหน้าที่ฝ่ายพลเรือน โดยส่วนใหญ่การจับกุมก็จะมีเจ้าหน้าที่จากอำเภอ ทั้งนี้เจ้าหน้าที่ไม่ได้แจ้งและแสดงตนให้เจ้าของบ้านทราบว่าตนเป็นเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานอะไรและชื่อ ยศ อะไร และเมื่อมีการสอบถามจากบุคคลในบ้านก็มักจะไม่ได้รับคำตอบ

“เวลา 03:00 น ขณะที่กำลังนอนในบ้าน 5 คน มีน้องผู้ชาย อายุ 15 ปี 8 ขวบ และน้องสาวอายุ 14 ปี ก็มีเจ้าหน้าที่มาเคาะประตู เป็นชายชุดดำและตำรวจไม่ได้บอกด้วยกฎหมายอะไร แรกๆ บอกมาจากหน่วยทหารในพื้นที่เจ้าหน้าที่ได้เรียกให้ทุกคนออกจากบ้าน”

ทั้งหมดยกเว้นนายอี เจ้าหน้าที่ที่อยู่ในบ้านมีประมาณ 5 คน และได้ทำการค้นบ้านและเอาปืนจ่อมาที่นายอี ซึ่งครอบครัวได้เรียกร้องให้มีผู้ใหญ่บ้านเข้าร่วมตรวจค้น แต่ผู้ใหญ่บ้านมาหลังจากค้นเสร็จแล้ว เจ้าหน้าที่ไม่พบสิ่งผิดปกติหมายแต่ได้ยึดโทรศัพท์ 2 เครื่องที่มีทั้งเครื่องดีและไม่ดี หลังจากนั้นเจ้าหน้าที่ได้พานายอีไปที่ค่ายปีเหล็งในเวลา 4:00 น”¹¹

“เธอถูกคุมตัวในช่วงเช้า เจ้าหน้าที่มาที่บ้านประมาณ 10 คัน รถแต่งกายด้วยชุดสีดำ ทหารแต่งกายสีดำ และตำรวจจำนวน 20 คน มีผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านมาด้วย บอกว่าให้เก็บเสื้อผ้าไปที่เขาตันหยง และกล่าวหาว่าพบดีเอ็นเอในวัตถุประกอบระเบิด เธอถามว่าไปวันอื่นได้ไหมแต่ก็ถูกปฏิเสธและเจ้าหน้าที่ไม่ได้ให้เอกสารหรือหมายอะไร”¹²

■ เหตุผลในการจับกุมควบคุมตัว

การจับกุมควบคุมในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ดำเนินการภายใต้กฎหมายพิเศษ ผู้ที่ถูกควบคุมตัว ส่วนใหญ่ไม่มีหมายจับ แต่สำหรับผู้ที่หมายจับเจ้าหน้าที่ก็ไม่ได้แจ้งให้ผู้ที่ถูกควบคุมตัวทราบ หลังจากนั้นเจ้าหน้าที่ก็จะแจ้งให้ทราบว่า ได้รับข้อมูลว่ามีบุคคลหลบหนีหมายจับหรือผู้ต้องสงสัยหลบหนีอยู่ในบ้านหรือบางกรณีเจ้าหน้าที่ก็จะแจ้งให้ทราบว่า ผู้ถูกควบคุมตัวเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ใกล้เคียงหรือมีการขัดทอด

“เจ้าหน้าที่บอกว่ามาตรวจบ้าน มาเรื่องลูกทำไม่ควบคุมตัวพ่อ เจ้าหน้าที่ก็คุยกันก็พาไปที่ศูนย์ชกถาม ก็ถามว่ามีคดีอะไรไหม เจ้าหน้าที่บอกว่าไม่มี ตอนนี้อยู่ไม่มีหมายจับ”¹³

“ มีเจ้าหน้าที่มาที่บ้านตอน 4 โมง ตอนแรกมา 4 คนจากนั้นก็มาเพิ่มอีก 4-5 คน แต่งกายชุดนอกเครื่องแบบ มีโล่ และอายุครบมือ เจ้าหน้าที่เข้ามาในบ้าน 5 คน เข้ามาสำรวจในบ้าน สงสัยว่ามีคนอยู่ มีลูกอยู่ในบ้านด้วย ตกใจ แต่ไม่ได้ร้องไห้ เจ้าหน้าที่บอกว่าจะมาคุมตัวจากกรณีเหตุการณ์ยังตำรวจที่ตำบลลูเกิต มีคนชกทอดมาที่เรา ตอน 1 ทุ่มเจ้าหน้าที่เอาตัวออกไป”¹⁴

¹¹ กลุ่มด้วยใจสัมภาษณ์เมื่อวันที่ 11 กุมภาพันธ์ 2564

¹² กลุ่มด้วยใจสัมภาษณ์เมื่อวันที่ 7 พฤศจิกายน 2565

¹³ กลุ่มด้วยใจสัมภาษณ์เมื่อวันที่ 10 มิถุนายน 2565

¹⁴ กลุ่มด้วยใจสัมภาษณ์เมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2564

■ กฎหมายที่ใช้ในการจับกุมควบคุมตัว

ถึงแม้เจ้าหน้าที่ไม่ได้แจ้งให้ผู้ถูกควบคุมตัวทราบว่ามีการดำเนินการบังคับใช้กฎหมายอะไรหรือไม่ตอบคำถามของผู้ที่ถูกปิดล้อม ตรวจสอบ แต่โดยส่วนใหญ่แล้วประชาชนจะเข้าใจว่าเป็นการบังคับใช้กฎหมายการศึก ถึงแม้ว่าผู้ต้องสงสัยบางคนมีหมายจับแล้วก็ตาม แต่การดำเนินการเบื้องต้นจะนำตัวเข้าสู่กระบวนการบังคับใช้กฎหมายการศึก นอกจากนี้นายกรัฐมนตรีได้ประกาศให้คำสั่งนายกรัฐมนตรี ที่ 1/2550 เรื่อง การแต่งตั้งพนักงานเจ้าหน้าที่หัวหน้าผู้รับผิดชอบในการแก้ไขสถานการณ์ฉุกเฉิน ลงวันที่ 16 มกราคม พ.ศ. 2550¹⁵ ที่ระบุให้ผู้อำนวยความสะดวกความมั่นคงภายในภาค 4 เป็นผู้รับผิดชอบในการแก้ไขสถานการณ์¹⁶ นั้นหมายความว่าสิทธิและเสรีภาพของประชาชนก็ยังคงมีความเสี่ยงที่จะถูกลิดรอนต่อไป

2) การสังหารนอกกระบวนการยุติธรรม

การสังหารนอกกฎหมาย หมายถึง การ “ฆ่า” หรือ “ฆาตกรรม” ตามกฎหมายอาญา การสังหารนี้จึงหมายถึงการเสียชีวิตที่เกิดจากการโจมตีหรือสังหารโดยเจตนาโดยกองกำลังความมั่นคงของรัฐ กลุ่มทหารพราน หน่วยลอบสังหาร หรือกองกำลังเอกชนอื่นๆที่ร่วมมือกับรัฐหรือได้รับการยินยอมจากรัฐ นอกจากนี้ การสังหารนอกกฎหมายยังรวมถึงการเจตนาและจงใจสังหารพลเรือนหรือพลรบที่ควรต้องได้รับความคุ้มครองเนื่องจากอาการบาดเจ็บ ตลอดจนรวมถึงผลของ “สงครามที่ไร้ความปราณี” ที่เกิดจากคำสั่งให้สังหารโดยไม่ให้หลงเหลือผู้รอดชีวิต

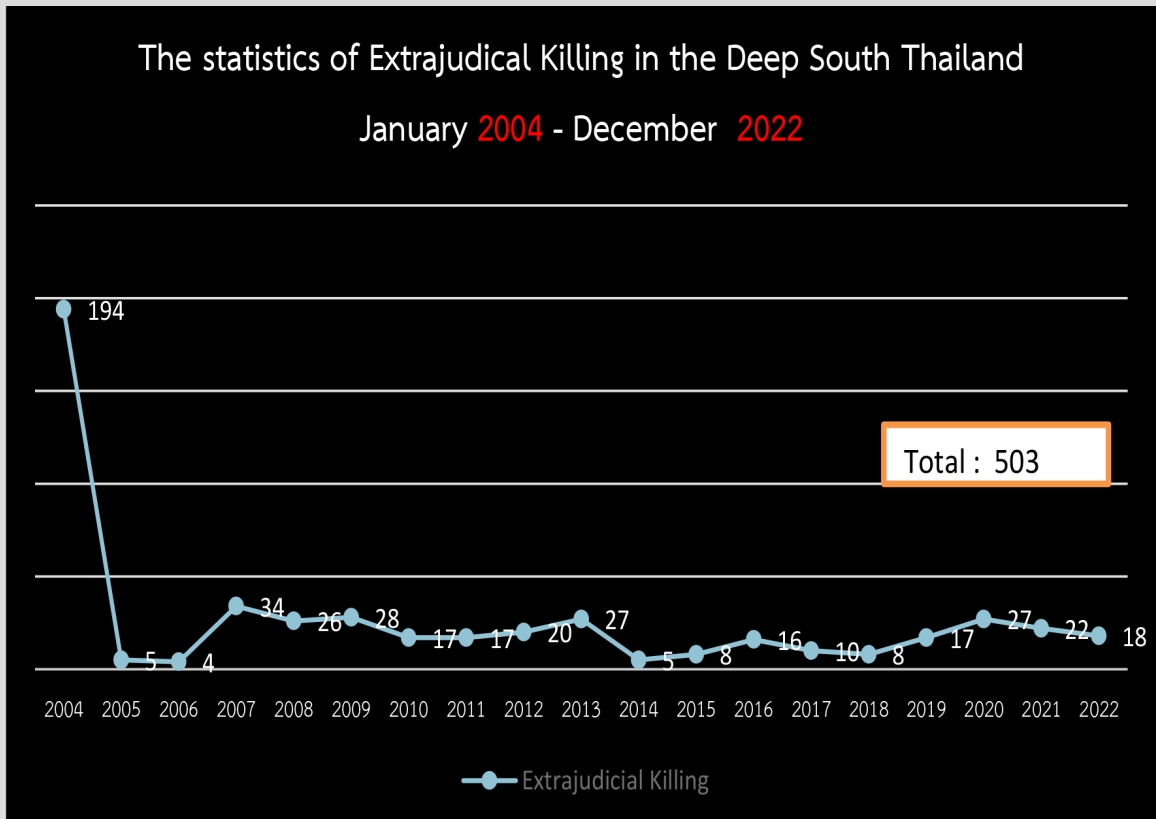
การสังหารนอกกระบวนการยุติธรรมเป็นรูปแบบของการละเมิดสิทธิในชีวิตที่ร้ายแรง สิทธิในชีวิตได้ถูกระบุไว้ในมาตรา 3 ของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และในมาตรา 6 ของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง คือการยอมรับสิทธิโดยธรรมชาติของทุกคนคือสิทธินี้ทุกคน “จะได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย” และ “ไม่มีใครถูกพรากชีวิตไปโดยพลการ” สิทธิในการดำรงชีวิตของบุคคลที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี ในมาตรา 6 ของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ทุกคนมีสิทธิได้รับการคุ้มครองสิทธิในชีวิต โดยปราศจากความแตกต่างหรือการเลือกปฏิบัติไม่ว่าในรูปแบบใด และบุคคลทุกคนจะต้องได้รับการรับรองว่ามีการเข้าถึงการเยียวยารักษาอย่างเท่าเทียมและในมาตรา 4 วรรค 2 ของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองแสดงให้เห็นว่าสถานการณ์พิเศษเช่น ความไม่มั่นคงทางการเมืองภายในประเทศหรือสถานการณ์ฉุกเฉินอื่น ๆ ไม่อาจทำให้สูญเสยสิทธิในชีวิตและความปลอดภัยของบุคคล แต่สิทธิที่จะมีชีวิตรอดใน

¹⁵ http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2565/E/217/T_0024.PDF

¹⁶ <https://dl.parliament.go.th/handle/20.500.13072/221302>

จังหวัดชายแดนใต้กลับถูกลิดรอนไปในนามของการวิสามัญฆาตกรรม กลุ่มด้วยใจได้เก็บรวบรวมข้อมูลการปะทะที่นำไปสู่การเสียชีวิตในระยะเวลา 10 ปีพบว่าระหว่างปี 2555 - 2565 มีผู้เสียชีวิตจากการวิสามัญฆาตกรรม จำนวน 67 คน และมีแนวโน้มว่าจำนวนผู้เสียชีวิตจากการปะทะจะเพิ่มขึ้นในอนาคต

แผนภูมิที่ 6 จำนวนผู้ที่เสียชีวิตจากการวิสามัญฆาตกรรมและการควบคุมตัวของเจ้าหน้าที่ปี 2547-2565

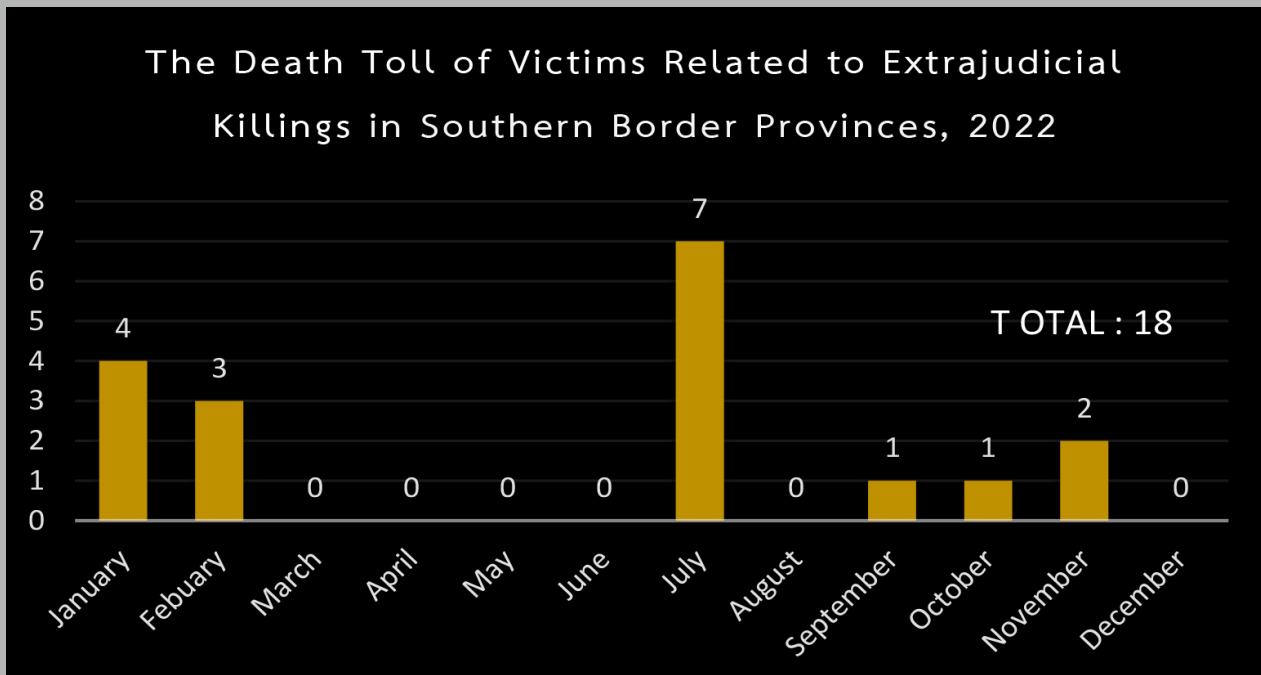

ที่มา : ศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้และกลุ่มด้วยใจ

■ การวิสามัญฆาตกรรม

การปิดล้อม จับกุมเพื่อควบคุมตัวผู้ต้องสงสัยในคดีความมั่นคง บางครั้งนำไปสู่การปะทะและเกิดความสูญเสีย นอกจากนี้ยังปิดโอกาสในการเข้าถึงความยุติธรรมของผู้เสียชีวิต และส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรม ในระหว่างปี 2565 มีผู้เสียชีวิตจากการปะทะ จำนวน 18 คน โดยมีตัวเลขที่ลดลงจากปี 2564 ร้อยละ 21.18 ในขณะที่จำนวนเหตุการณ์ความไม่สงบเพิ่มขึ้นเล็กน้อย

แผนภูมิที่ 7 จำนวนผู้ที่เสียชีวิตจากการวิสามัญฆาตกรรมปี 2565

ที่มา : กลุ่มด้วยใจ

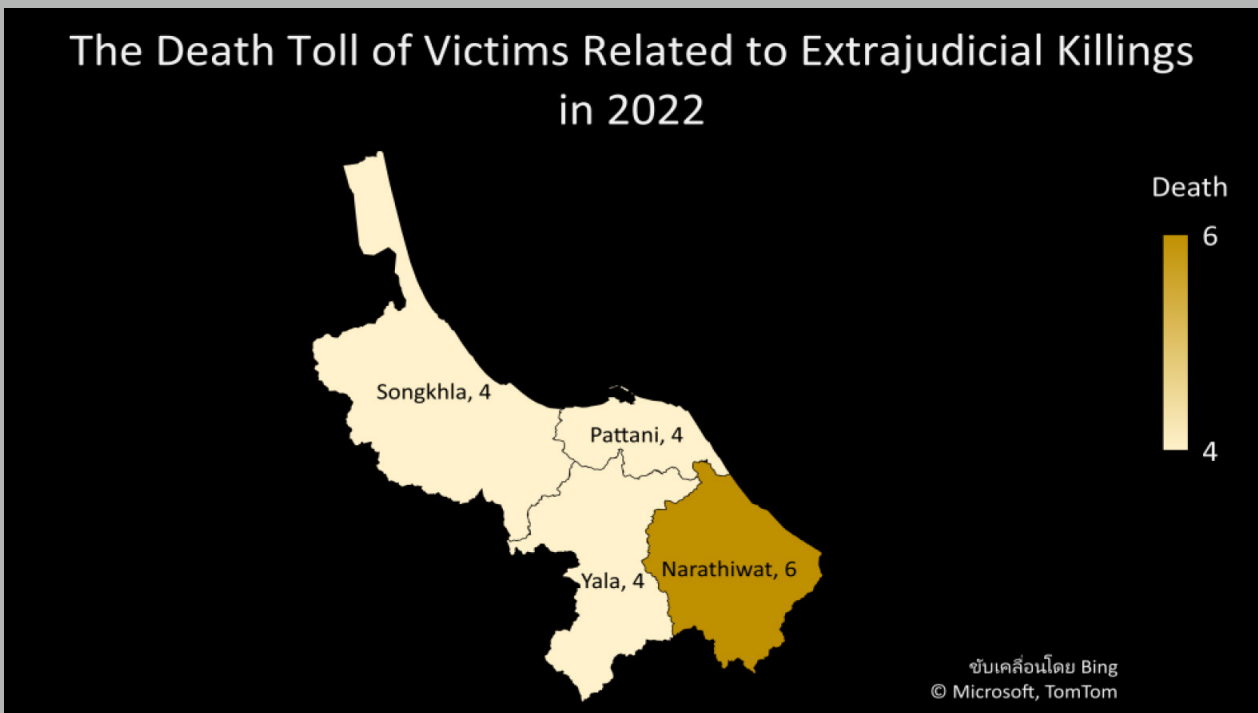
■ สถานที่

การปะทะส่วนใหญ่ในปี 2564 เกิดในพื้นที่ห่างไกลชุมชนในป่า หรือทุ่งนา เช่น ปฏิบัติการตาแซะ ปฏิบัติการกอลำ ปฏิบัติการสายบุรีและปฏิบัติการบาเจาะ ปฏิบัติการดังกล่าวใช้เวลาหลายวัน¹⁷ ส่งผลให้มีการปิดเส้นทางการเดินทางส่งผลกระทบต่อประชาชนในพื้นที่เกิดเหตุทั้งการเดินทางไปเรียน ทำงานและความเครียดจากการอยู่ในสถานการณ์ที่มีการใช้อาวุธอย่างต่อเนื่อง แต่ในปี 2565 ปฏิบัติการปิดล้อมที่นำไปสู่การปะทะที่ส่งผลให้กองกำลังติดอาวุธเสียชีวิตเกิดขึ้นในพื้นที่ชุมชนจำนวน 9 ครั้ง เช่นเหตุการณ์ปะทะเมื่อวันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2565 ที่อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลาหรือการปะทะเมื่อวันที่ 26 กรกฎาคม 2565 ที่อำเภอเมือง จังหวัดยะลา การปะทะที่เกิดขึ้นในชุมชนส่งผลให้ประชาชนในพื้นที่ได้รับผลกระทบทางด้านจิตใจ ตกใจ หวาดกลัว และทรัพย์สินเสียหาย ซึ่งการปะทะนั้น

¹⁷ ปฏิบัติการตาแซะเกิดขึ้นในจังหวัดยะลาระหว่างวันที่ 13 กุมภาพันธ์-20 กุมภาพันธ์ 2564 เป็นเวลา 9 วัน มีกองกำลังติดอาวุธเสียชีวิต 4 คน และเจ้าหน้าที่เสียชีวิต 1 คน และได้รับบาดเจ็บ 6 คน ปฏิบัติการกอลำเกิดขึ้นที่จังหวัดปัตตานีระหว่างวันที่ 14-16 สิงหาคม 2563 มีกองกำลังติดอาวุธเสียชีวิต 7 คนและเจ้าหน้าที่ที่ได้รับบาดเจ็บ 3 คน ปฏิบัติการสายบุรีวันที่ 5 -11 ก.ค.64 อ.สายบุรี ต่อเนื่องจนถึงบ้านบือแนบาแด ต.กะดุนง อ.สายบุรี ทำให้ผู้ก่อเหตุเสียชีวิตรวมทั้งหมด 4 ราย วันที่ 28 ก.ย.-15 ต.ค.64 ปฏิบัติการปิดล้อมผู้ก่อเหตุรุนแรงในพื้นที่ บ้านอูแตยือลอ ต.บาระไต้ อ.บาเจาะ จ.นราธิวาส มีการยิงปะทะจนมีผู้ก่อเหตุเสียชีวิต รวม 6 ราย

ไม่ได้กันผู้คนออกจากพื้นที่ก่อนปฏิบัติการทำให้ประชาชนตกอยู่ในวงล้อมของการปะทะระหว่างเจ้าหน้าที่และกองกำลังติดอาวุธ จนกระทั่งการปะทะนั้นสิ้นสุดลงจึงมีการกันประชาชนออกไปจากพื้นที่เกิดเหตุทำให้บ้านเรือนได้รับความเสียหายและส่งผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนที่อยู่ในที่เกิดเหตุทั้งทางร่างกายและจิตใจ โดยผู้เสียหาย¹⁸ และที่ร้ายแรงที่สุดคือพลเรือนต้องเสียชีวิตจากการปะทะเกิดขึ้นเมื่อวันที่ 7 พฤศจิกายน 2565 เมื่อผู้ใหญ่บ้านถูกสั่งการให้เข้ามาช่วยเจรจาและเดินนำหน้าเจ้าหน้าที่ตรวจค้นบ้านโดยปราศจากเกราะป้องกันใด ๆ ¹⁹

แผนภูมิที่ 8 จำนวนผู้ที่เสียชีวิตจากการวิสามัญฆาตกรรมรายจังหวัดในปี 2565

¹⁸ เหตุการณ์ปะทะที่อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2565 เจ้าของบ้านเล่าว่าพ่อตาแม่ยายก็ทานข้าวไม่ได้ พอถึงเวลากลางคืนก็รู้สึกเพลีย นอนสะดุ้ง อ่อนล้า เหนื่อยง่าย ที่บ้านค้าขายแก๊ส เจ้าหน้าที่ก็พูดว่า ถ้าไม่มีแก๊สเจ้าหน้าที่ก็จู่โจมและจะยิง

¹⁹ เหตุการณ์ปะทะเมื่อวันที่ 7 พฤศจิกายน 2565 ผู้ใหญ่บ้านซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ฝ่ายพลเรือนถูกใช้เป็นตัวเดินเรียกผู้ต้องสงสัยที่หลบในบ้านเช่าโดยปราศจากเกราะป้องกันใด ๆ จนถูกยิงเสียชีวิตในขณะที่เจ้าหน้าที่เดินตามหลัง โดยมีเสื้อเกราะและโล่

■ สาเหตุที่เหยื่อถูกสังหาร

การวิสามัญฆาตกรรมโดยหลักการแล้วไม่มีกฎหมายใดให้อำนาจเจ้าพนักงานฆาตกรรมหรือตำรวจคนร้ายได้ เพราะบุคคลทุกคนที่กระทำผิดความผิดยอมที่จะต้องเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม และได้รับสิทธิได้รับการสอบสวนและพิจารณาคดีอย่างถูกต้องรวดเร็วและเป็นธรรม ทั้งนี้เจ้าพนักงานไม่มีสิทธิตัดสินความผิดและลงโทษบุคคลเหล่านั้นด้วยตนเองแต่มีข้อยกเว้นที่เจ้าพนักงานอาจใช้กำลังกับคนร้ายได้ 2 กรณีด้วยกันคือ หนึ่งประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 68 บัญญัติไว้ว่า “ผู้ใดจำต้องกระทำการใดเพื่อป้องกันสิทธิของตนหรือของผู้อื่นให้พ้นภัยอันตรายซึ่งเกิดจากการประทุษร้ายอันละเมิดต่อกฎหมาย และเป็นภัยอันตรายที่ใกล้จะถึง ถ้าได้กระทำพอสมควรแก่เหตุ การกระทำนั้นเป็นการป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมาย ผู้นั้นไม่มีความผิด” สองเจ้าหน้าที่ได้กระทำไปเพื่อดำเนินการจับกุมบุคคลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 83 แต่กรณีที่มีการวิสามัญฆาตกรรมเจ้าหน้าที่กล่าวอ้างในการสังหารผู้ต้องสงสัยคือ ผู้ต้องสงสัยยังเจ้าหน้าที่ก่อนทำให้เจ้าหน้าที่ต้องป้องกันตนเองและบุคคลอื่นให้ปลอดภัยดังที่เจ้าหน้าที่ได้มีการแถลงข่าว โดยระบุว่าเจ้าหน้าที่ได้ดำเนินการเข้าไปจับกุมผู้ที่ถูกสังหารซึ่งมีหมายจับเกี่ยวข้องกับความมั่นคงจำนวนหลายหมายหลบหนีและเตรียมการก่อเหตุแต่เนื่องจากผู้ถูกสังหารมีความพยายามหลบหนีด้วยการยิงเจ้าหน้าที่ทำให้เจ้าหน้าที่ใช้อาวุธยิงตอบโต้กลับซึ่งเป็นไปตามที่กฎหมายกำหนดและให้อำนาจ

กฎของการปะทะและ การปฏิบัติภารกิจจริง

1. การเจรจาก่อนการปะทะ

ข้อมูลที่กลุ่มด้วยใจได้สัมภาษณ์ผู้ที่อยู่ในเหตุการณ์ปะทะที่มีผู้เสียชีวิตพบว่าในจำนวน 11 ครั้งนั้น มีการเจรจาก่อนการปะทะอย่างน้อย 2 ครั้ง คือเหตุการณ์ที่บ้านเช่าในตัวเมืองยะลาเมื่อวันที่ 26 กรกฎาคม 2565 และเหตุการณ์ที่บ้านเช่าในหมู่บ้านกะลุวอเหนืออำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาสเมื่อวันที่ 24 กันยายน 2565 และหลายกรณีพบว่าหลายกรณีที่เจ้าหน้าที่ดำเนินการสังหารโดยทันทีเมื่อเข้าไปในพื้นที่เกิดเหตุ เช่นเหตุการณ์การปะทะที่อำเภอจะนะจังหวัดสงขลาเมื่อวันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2565 มีผู้เสียชีวิต 3 คนและเหตุการณ์ที่อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานีมีผู้เสียชีวิต 1 คน เมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม 2565²⁰ และเหตุการณ์ที่อำเภอรามัน จังหวัดยะลาเมื่อวันที่ 8 กรกฎาคม 2565 ซึ่งจากการให้ข้อมูลของพยานระบุว่าเจ้าหน้าที่ใช้อาวุธปืนทันทีที่มาถึง การเจรจาเกิดขึ้นหลังจากที่มีการปะทะและเสียชีวิตแล้ว การจับกุมควบคุมตัวนั้นมีความแตกต่างกันบางกรณีก็เป็นเพียงการจับกุมแต่บางกรณีเป็นการใช้การปิดล้อมไปนานกว่า 8 ชั่วโมง ในขณะที่การปิดล้อมที่ใช้เวลายาวนานกว่า 1 วัน จังหวัดที่มีการสังหารเกิดขึ้นมากที่สุดคือจังหวัดนราธิวาสมีจำนวน 6 คน และจังหวัดปัตตานี ยะลาและสงขลามีจำนวนผู้เสียชีวิตจากการปะทะเท่ากันคือจำนวน 4 คน

²⁰ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2565

“เมื่อฟาตีมาะเดินไปดูประตูหลังบ้านก็เห็นคนรอบบ้านเต็มไปหมด ก็เรียกมะยาก็ละหมาดฮายัดและคุยกันประมาณ 30 นาที ตั้งแต่เวลา 3:30-4:00 น ก็คุยกันเรื่องการมอบตัวหรือจะสู้ถ้าไม่มอบตัวเราก็จะสู้ไปด้วยกัน 2 คน ตายด้วยกัน เพราะเราไม่มีลูกไม่มีแม่แล้ว ก็จะไปด้วยกัน 2 คนเราทั้งคู่ไม่มีอาวุธ ดุอาร์ขอแต่เอกอองค์อัลเลาะห์และขอไปกับเขาด้วยแต่มะยาก็ไม่ยอม ขอให้ไปด้วยถึง 3 ครั้ง มะยาก็บอกว่าถ้าฟาตีมาะไปด้วยแล้วใครจะบอกเล่าประวัติศาสตร์และสิ่งที่เกิดขึ้นให้กับคนรุ่นต่อไป เขาก็บอกว่าจะไปแล้วถ้าอัลเลาะห์ให้เขาอยู่เขาก็อยู่เราก็จะได้อยู่ด้วยกันอีก ในระหว่างนั้นไม่มีเสียงเรียกร้องให้มอบตัวแต่อย่างใด”²¹

2. สัดส่วนของอาวุธและจำนวนของเจ้าหน้าที่

การปิดล้อมที่เกิดขึ้นพบว่าในแต่ละครั้งเจ้าหน้าที่ที่มาปิดล้อมสถานที่ที่ผู้ต้องสงสัยหลบหนีมีจำนวนมากกว่า 50 คน ในขณะที่ผู้ต้องสงสัยมีจำนวน 1-4 คน และมีอาวุธ 1-2 กระบอก

สหประชาชาติได้ให้แนวทางปฏิบัติสำหรับเจ้าหน้าที่ในการใช้กำลัง เรียกว่า “หลักการพื้นฐานเกี่ยวกับการใช้กำลังและอาวุธปืนโดยเจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายที่รับรองโดยสภาองเกรสแห่งสหประชาชาติครั้งที่ 8 ว่าด้วยการป้องกันอาชญากรรมและการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด ฮาวานา คิวบา ระหว่างวันที่ 27 สิงหาคม ถึง 7 กันยายน 1990” โดยมีแนวทางปฏิบัติที่สำคัญคือ เจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายในการปฏิบัติหน้าที่ ต้องใช้วิธีการที่ไม่ใช้ความรุนแรงให้มากที่สุดก่อนที่จะหันไปใช้กำลังและอาวุธปืน เจ้าหน้าที่อาจใช้กำลังและอาวุธปืนก็ต่อเมื่อวิธีการอื่นยังคงใช้ไม่ได้ผลหรือไม่ได้รับคำสั่งว่าจะบรรลุผลตามที่ตั้งใจไว้และเมื่อใดก็ตามที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงการใช้กำลังและอาวุธปืนโดยชอบด้วยกฎหมาย เจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายจะต้องใช้ความยับยั้งชั่งใจในการใช้งานดังกล่าวและดำเนินการตามสัดส่วนของความร้ายแรงของความผิดและวัตถุประสงค์ที่ชอบด้วยกฎหมายคือ ลดความเสียหายและการบาดเจ็บให้น้อยที่สุด เคารพและรักษาชีวิตมนุษย การตรวจสอบให้แน่ใจว่ามีการให้ความช่วยเหลือและความช่วยเหลือทางการแพทย์แก่ผู้บาดเจ็บหรือผู้ได้รับผลกระทบโดยเร็วที่สุดและตรวจสอบให้แน่ใจว่าญาติหรือเพื่อนสนิทของผู้บาดเจ็บหรือผู้ได้รับผลกระทบได้รับแจ้งโดยเร็วที่สุด

²¹ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 26 ธันวาคม 2565

การไม่ต้องรับผิดทางอาญา

ประเทศไทยเองก็มีกลไกทางกฎหมายที่ดำเนินการตรวจสอบการปฏิบัติต้งานของเจ้าหน้าที่ด้านความมั่นคงไม่ว่าจะเป็นขั้นตอนการไต่สวนการตาย การให้ญาติฟ้องร้องดำเนินคดีทางอาญาและทางแพ่งได้ แต่อย่างไรก็ตามสถานการณ์พิเศษเช่น ภัยคุกคามด้านความมั่นคงทำให้รัฐบาลประกาศใช้กฎหมายพิเศษทั้งพระราชบัญญัติกฎอัยการศึก 2457 และพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน 2548 ได้ระบุไว้ในมาตรา 16 ของกฎอัยการศึกและมาตรา 17 ของ พรก.ฉุกเฉิน ไม่ต้องรับผิดทางทั้งทางแพ่ง ทางอาญา หรือทางวินัย เนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่ในการระงับหรือป้องกันการกระทำผิดกฎหมาย

2. การทรมาน และการกระทำอื่นๆ ที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำแย่ศักดิ์ศรีการทรมาน

จากการเก็บข้อมูลของกลุ่มด้วยใจพบว่าทหารถูกกล่าวหาว่ากระทำการทรมานผู้ต้องสงสัยและผู้ถูกคุมขังระหว่างการซักถามหรือสอบสวน การกระทำการทรมานระหว่างการสอบสวนในช่วงปี 2563-2565 มีรูปแบบการทรมานทางด้านจิตใจมากกว่าการทำร้ายร่างกาย แต่การทำร้ายร่างกายระหว่างสอบสวนเพื่อให้รับสารภาพนั้นก็ยังคงเกิดขึ้น โดยเฉพาะในค่ายทหารที่ถูกใช้ในการควบคุมตัวด้วยกฎอัยการศึก

การติดตามสถานการณ์การละเมิดในปีที่ผ่านมา 2565 กลุ่มด้วยใจสามารถบันทึกจำนวนผู้ที่ถูกควบคุมและเชยตัวรวมทั้งหมด 158 คน และได้สัมภาษณ์ผู้เสียหายรวมถึงครอบครัวจากการถูกละเมิดสิทธิในรูปแบบต่าง ๆ โดยในส่วนของผู้เสียหายจากการทรมาน กลุ่มด้วยใจได้สัมภาษณ์ผู้ถูกควบคุมตัวแล้วได้รับการปล่อยตัว ซึ่งได้มีโอกาสสัมภาษณ์ผู้เสียหายโดยตรง และได้รับข้อเท็จจริงเรื่องการซ้อมทรมานทั้งหมด 10 คน จากพื้นที่ 2 จังหวัด คือ

1. จังหวัดปัตตานี 4 คน
2. จังหวัดนราธิวาส 6 คน

จากการสัมภาษณ์ทั้งหมดพบว่าในปี 2564 ถึง 2565 การซ้อมทรมานยังคงมีอยู่แต่เป็นรูปแบบการทรมานทางด้านจิตใจมากกว่าการกระทำการทรมานทางด้านร่างกาย ซึ่งมีรูปแบบการซ้อมทรมานและการปฏิบัติที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรมมีด้วยกัน 2 รูปแบบ คือ

■ วิธีการ / รูปแบบการกระทำทรมาน

1. การกระทำทรมานทางด้านร่างกาย คือ การกระทำที่เกิดขึ้น เพื่อให้ผู้ถูกกระทำได้รับความเจ็บปวดอย่างแสนสาหัส ปรากฏบาดแผลทางร่างกาย การทำร้ายร่างกายมีวิธีการดังนี้ การตีที่ศีรษะ ท้ายทอย หลัง ตบที่บริเวณปากและใบหน้า บีบต้นคอ ถีบเก้าอี้ที่เรา นั่ง ตะเตะ มีการสั่งให้ยืน 2-3 ชั่วโมงที่ห้องสอบสวน ถีบที่หลังเพื่อให้เดินเร็ว ตลอดทาง ให้ยืนไม่ให้นอนในห้องพักจนถึงเช้า ผูกมือไขว่หลัง นั่งบนเก้าอี้ เอาถุงดำคลุมหัวพอหายใจไม่ออกก็ปล่อย กดศีรษะไปที่กะละมังที่มีน้ำ ซึ่งการกระทำดังกล่าวเป็นการทำให้บาดเจ็บทางร่างกาย ทำให้ขาดอากาศหายใจ และการบังคับไม่ให้นอน

2. การกระทำทรมานทางด้านจิตใจ คือ การกระทำที่ทำโดยเจตนาให้รู้สึกเจ็บปวดทางใจ โดยการใช้วาจาหรือท่าทางให้เกิดความอับอาย ความกลัว ความวิตก ใช้คำพูดข่มขู่จะทำร้ายร่างกาย โดยมีวิธีการเช่น การพูดว่า “แถวบ้านแก ลูกน้องจับหมด ไม่ยากที่จะทำ (ร้าย)” การจำลองการประหารชีวิต (เอาปืนจี้หลังและ “จะนับ 1-10 ผ่านก็ผ่าน ถ้าไม่ผ่าน จะเอาปืนยิง”) การสอบสวนทั้งกลางวันและกลางคืนเป็นเวลานาน การอยู่ในห้องที่มีอุณหภูมิต่ำ การข่มขู่ว่าจะทำร้ายจนถึงแก่ชีวิตหากไม่ให้ข้อมูลและการข่มขู่จะทำให้ขาดอากาศหายใจโดยการใช้ถุงดำครอบศีรษะ “ถ้ายังไม่รับ จะพาพ่อแม่หรือภรรยา มาคุมขังด้วย” การบังคับให้ใส่เสื้อหรือกางเกงเพียงอย่างเดียว การนอนในที่ที่มีแสงสว่างตลอดเวลา การพูดจาล้อเลียนตลอดเวลาการควบคุมตัวกว่า 30 วัน

จากข้อมูลที่กลุ่มด้วยใจได้จากการสัมภาษณ์ผู้เสียหายจากการทรมานในปี 2565 พบว่ารูปแบบในการทรมานจะเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ผู้ที่ถูกควบคุมตัวมีเพียงบางส่วนที่โดนทรมานทางร่างกาย แต่มีการทรมานทางด้านจิตใจเช่นการขู่ สอบสวนติดต่อกันเป็นเวลานานหลายวันจนทำให้ผู้ที่ถูกควบคุมตัวเครียด และมีภาวะเสี่ยงกระทบต่อสภาพจิตใจในระยะสั้นและระยะยาว ซึ่งไม่ได้เป็นการตามหลักการสิทธิมนุษยชนที่ให้การคุ้มครอง และห้ามไม่ให้มีการทรมานทั้งในหลักการเบื้องต้นของสิทธิมนุษยชนคือ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อ 5 ที่ระบุเรื่องของการไม่ถูกทรมานดังนี้ “บุคคลใดจะถูกกระทำการทรมานหรือการปฏิบัติ หรือการลงโทษที่โหดร้ายไร้มนุษยธรรม หรือ ย่ำยีศักดิ์ศรีไม่ได้” และอนุสัญญาต่อต้านการทรมานคือ อนุสัญญาต่อต้านการทรมานและการปฏิบัติหรือการลงโทษอื่นที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือย่ำยีศักดิ์ศรี บทบัญญัติทั้งหมด 37 ข้อ

“ในคืนแรกไม่ได้ถาม มีการสอบสวน ชักถามตั้งแต่วันที่สอง เป็นต้นไป สองสัปดาห์แรกถูกชักถามทุกวัน มีทั้งกลางวันและกลางคืน ถ้ากลางวันจะชักถามตั้งแต่เช้าถึงเที่ยง ถ้ากลางคืนจะถามตั้งแต่หลังมีขริบถึงเที่ยงคืน จำไม่ได้ว่าวันไหนโดนอะไรบ้างแต่ถ้ามีการชักถามก็จะมี การขู่ว่าจะฆ่าทำร้ายเรา บอกว่าถ้าไปเจอในป่าถ้ายังได้ ก็จะมียิงเลย มีการให้ใส่กางเกงตัวเดียวอยู่ในห้องแอร์ในห้องขนาด 2x3 เมตร ชั่งไว้เช้าถึงค่ำ มีการดูถูกต่างๆ ตบ ตี ตามร่างกาย ที่หัว ช่วงสอบสวนชักถามห้องขังจะแคบ ที่พักแยกต่างหากจากห้องสอบสวน เวลาสอบก็จะมีเจ้าหน้าที่ทหารหรือไม่ก็ตำรวจจากยะลา หรือนราธิวาสมาสอบถามเปลี่ยนคนสอบตลอด เจ้าหน้าที่ที่จะสอบแล้วแต่บางวันก็ประมาณ 4-5 คน จะล้อมรอบ มีโต๊ะอยู่ตรงกลาง ผมจะนั่งบนเก้าอี้เจ้าหน้าที่จะล้อมโต๊ะไว้ สองอาทิตย์เมื่อผมไม่ได้ให้ความร่วมมือก็จะเอาเข้าห้องขัง ญาติไม่สามารถเยี่ยมได้ เวลานอนจะเปิดไฟนอนตลอด”

“ระหว่างการสอบสวนมีการข่มขู่จะทำร้ายร่างกายและมีการทำร้ายร่างกาย มีการสั่งให้ยืน 2-3 ชั่วโมง ที่ห้องสอบสวนที่ศาลา 2 ครั้ง มีตีที่ท้ายทอย 2 ครั้ง ตอนที่เราปฏิเสธ มีตบโต๊ะ การสอบสวนมีโต๊ะตรงกลาง เจ้าหน้าที่สอบสวน และมีคนถูกสอบสวน ช่วงนั้น 3 คน ที่โดนจับ คนที่เจอกองจะโดนหนักเรารู้เพราะสอบสวนใกล้กันได้ยินเสียงร้อง มีการข่มขู่เรื่องภรรยาถ้าปฏิเสธมีการบอกว่าจะดูแลภรรยาให้ และจะพามาที่นี่ด้วย เจ้าหน้าที่ให้ถอดเสื้อเหลือเพียงโสร่ง รู้สึกกลัว มีการข่มขู่บอกว่าเจ้าหน้าที่ที่มาคือ คนที่จะมาทำร้ายเรา เจ้าหน้าที่ขู่ที่บ้านเราเผาได้ เจ้าหน้าที่ทำการสอบสวน ตอน 23:00 น. สอบสวนเสร็จ 02:00 น. มีการสอบสวนเฉพาะกลางคืน 5 คืน เมื่อถูกส่งตัวไปอีกสถานที่หนึ่งเจ้าหน้าที่ก็พาไปสอบสวนตอนกลางคืน คืนสุดท้ายมาตอนตี 2 มาสอบสวนให้เรายอมรับมีการขู่จะเอาลูกเมียมาควบคุมตัว เอาภรรยา มาสอบสวนและให้พูดตามที่เขาบอก ขู่อย่างเดียวเรื่องภรรยาเราก็ก้าวเพราะมีผู้หญิงถูกควบคุมตัวด้วยช่วงนั้น”

“ถึงที่ค่ายมีการตรวจร่างกาย ถ่ายรูป เราใส่ผ้าพันคอแดง จากนั้นไม่ได้ใส่ ถ่ายเสร็จถอดผ้าพันคอ จากนั้นพาเข้าไปที่ห้องพักเป็นห้องชั้นเดียว ห้องขนาด 2 x 3 เมตร เป็นห้องแถวเรียงกัน ประมาณ 5 ห้อง วันแรกที่โดนสอบสวน เป็นเวลาหลังมีขริบ ประมาณ 1 คู่ ห้องประมาณ 2 x 2 เมตร มีโต๊ะ เก้าอี้ แอร์ใหญ่เปิดตลอด รู้สึกเย็นเหมือนกัน มีการขู่ “ถ้าไม่บอก หรือยอมรับว่าไประเบิด จะคุมต่อ

3 เดือน จะให้หมายจับ ตัดคุก 5 ปี คำนประกัน” “ถ้ายังไม่รับ จะพาพ่อ
แม่เข้าไปด้วย” เราไม่ได้ตอบ เขามีโมโหบ้าง ให้ยืน 2-3 ชั่วโมง มีคน
เฝ้า “ถ้าบอกจะให้นั่ง” เราก็นั่งไป นอกจากนั้นมีการขู่ ถีบเก้าอี้ที่เรานั่ง
แต่เราไม่ได้ล้ม เรากลัว เขาบีบต้นคอ แต่ไม่ได้นาน มีช่วงนั่งเจ้าหน้าที่
เปิดประตูห้อง และบอกว่า “จะนับ 1-10 ผ่านก็ผ่าน ถ้าไม่ผ่าน จะเอาปืน
ยิง” เราถูกควบคุมตัว 34 วัน เขาว่าเรามีหมายจับ เราขอดู แต่เขาไม่
ให้ดู ไม่ให้ออกไปดูพระอาทิตย์เลย ไฟในห้องพักเปิดตลอดเวลา นอน
ไม่ได้ ในห้องมีหลอดไฟเบอร์ 10 สองดวง”

“คืนแรก ให้ยืนไม่ให้นอนในห้องพักจนถึงเช้า เขาบอกว่า
ทำแบบนี้เป็นเรื่องปกติ เขาบอกว่าอยู่แบบนั้นเดี๋ยวมีคนจะเอาข้าว น้ำ
มาให้ ต้องทำตามเขาถ้าไม่ทำจะโดนหนัก ก็ไม่รู้ว่าอะไรบ้างก็
ทำตามเขาก่อน มีการซักถามบอกว่ามาทำอะไรที่นี่ ถามเกี่ยวกับวัน
นั้นว่าจะไปไหน ผูกมือไขว้หลัง นั่งบนเก้าอี้ เขาถามไม่นานอยู่ในห้อง
แอร์เย็น ถอดเสื้อใส่กางเกง ถามตอนเข้ามัสริบ- 4 กุ่ม ไม่ให้นอน
ให้ยืนจนถึงเช้า วันที่ 3-4 มีการเอาถุงดำคลุมหัวพอหายใจไม่ออกก็
ปล่อย อันนี้หนักสุดแล้ว มีการเอาหน้าจุ่มลงในกะละมังให้เราหายใจ
ไม่ทัน 2 อาทิตย์แรกที่ไมให้นอนยืนทั้งคืน เขาถามให้รับสารภาพ
ก็บอกว่าไม่ผิดอะไรจะรับทำไม ก็มีตบปาก หน้า ถีบ ตะ เป็นเรื่อง
ธรรมดา บอกว่าปากแข็งถ้าไม่รับจะโดนอีก และการพูดจาล้อเลียนมี
ตลอดเวลา 1 เดือน”

■ ผลกระทบที่เกิดจากการทรมาน

การทรมานที่เกิดขึ้นส่งผลกระทบต่อจิตใจอย่างร้ายแรงผลจากการถูกทรมาน
เมื่อปี 2561 และควบคุมซ้ำเมื่อปี 2565 ทำให้ผู้เสียหายรายหนึ่งมีภาวะ PTSD หรือ โรคเครียด
หลังผ่านเหตุการณ์ร้ายแรงในระดับสูงและผู้เสียหายมีภาวะวิตกกังวล ภาวะซึมเศร้าสูงซึ่ง
นักจิตวิทยาคลินิกได้ให้คำแนะนำว่าเขาควรได้รับการรักษาด้วยยา²² นอกจากนี้ผู้เสียหาย
รายอื่น ๆ ที่ได้รับการประเมินโดยใช้ Hopkins อาการ Checklist-25 และ Post-traumatic
Stress Disorder Checklist-5 (PCL-5) และการสัมภาษณ์เพื่อวินิจฉัย พบว่าผู้เข้าร่วม
ประมาณ 40% มีเกณฑ์ความผิดปกติจากความเครียดหลังเกิดบาดแผล (PTSD) จากการ
ประสบกับเหตุการณ์ที่กระทบกระเทือนจิตใจหรือเครียด (สำหรับกรณีนี้คือการทรมานภาย
ใต้การควบคุมตัว) การวินิจฉัยยังพบความบอบช้ำทางจิตใจที่จะต้องมีการประเมินซ้ำ ๆ
อย่างต่อเนื่อง การหลีกเลี่ยงสิ่งเร้าที่เกี่ยวข้องกับบาดแผล ความคิดหรือความรู้สึกเชิง
ลบ ความเร้าอารมณ์และปฏิกิริยาตอบสนองที่เกี่ยวกับบาดแผล ประสบกับอาการนานกว่า
หนึ่งเดือนและไม่ได้เกิดจากยา สาร การล่องละเมิดหรือโรคอื่น ๆ ผู้เข้าร่วมประมาณ 50%

²² การประเมินโดยนักจิตวิทยาคลินิกเมื่อวันที่ 26 ธันวาคม 2564

มีอาการวิตกกังวลซึ่งรวมถึงความกระสับกระส่าย วิตกกังวลมากเกินไป ความตื่นตัวทางร่างกายและความกระวนกระวายใจ และ 30% ของผู้เข้าร่วมแสดงอาการของภาวะซึมเศร้า เช่น ไม่มีความรู้สึก หมดความสนใจ นอนไม่หลับ และสิ้นหวัง²³

■ ความก้าวหน้าในการผลักดันกฎหมายต่อต้านการทรมาน

ประเทศไทยประสบความสำเร็จในการออกกฎหมายเพื่อป้องกันการทรมาน โดยเมื่อวันที่ 25 ตุลาคม 2565 กฎหมายพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้นุบุคคลสูญหาย พ.ศ. 2565 ได้ผ่านกระบวนการต่าง ๆ และมีผลบังคับใช้ในเดือนกุมภาพันธ์ 2566 ซึ่งก็เป็นความหวังหนึ่งที่จะยุติการทรมานในประเทศไทยรวมถึงจังหวัดชายแดนใต้ในอนาคต อย่างไรก็ตามการติดตามการบังคับใช้กฎหมายนี้จำเป็นที่จะต้องติดตามการนำไปบังคับเพื่อยุติการทรมานในอนาคต

3) ผู้หญิง สันติภาพและความมั่นคง (Women Peace and Security)

ความขัดแย้งและสถานการณ์ที่ไม่มีเสถียรภาพได้ทำให้การเลือกปฏิบัติต่อผู้หญิงและเด็กหญิงเลวร้ายลงส่งผลให้พวกเธอมีความเสี่ยงสูงที่จะถูกละเมิดสิทธิมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งความขัดแย้งที่มีมากกว่า 19 ปี ทำให้ผู้หญิงได้รับผลกระทบในรูปแบบที่หลากหลายมากขึ้น

■ ผู้หญิงได้รับบาดเจ็บ เสียชีวิตและพิการ

ข้อมูลจากศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนใต้พบว่าตั้งแต่ปี 2547 จนถึง ปี 2564 มีผู้หญิงเสียชีวิตจำนวน 665 คน ได้รับบาดเจ็บจำนวน 2,479 คน และจากข้อมูลของศูนย์ประสานงานวิชาการให้ความช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบจากความไม่สงบจังหวัดชายแดนใต้ (ศวชต) พบว่าผู้หญิงต้องพิการจากสถานการณ์ความไม่สงบจำนวน 101 คน แต่จากสถิติพบว่าผู้หญิงมีแนวโน้มที่จะได้รับผลกระทบทางตรงลดลงอย่างต่อเนื่องโดยเฉพาะในรอบ 4 ปี ไม่มีผู้หญิงต้องพิการจากเหตุความรุนแรงเลย ปัจจัยที่ส่งผลให้ผู้หญิงได้รับผลกระทบลดลงมาจาก 3 ปัจจัยคือ จำนวนเหตุการณ์ที่ลดลงอย่างต่อเนื่องมาตั้งแต่ปี 2556 ปัจจัยที่สองคือ กระบวนการสันติภาพที่มีความก้าวหน้ามาตั้งแต่ปี 2556 เช่นกันและปัจจัยสุดท้ายคือ การขับเคลื่อนขององค์กรภาคประชาชนที่ทำงานด้านสิทธิสตรีเช่น คณะทำงานวาระผู้หญิงชายแดนใต้ (PAOW) ที่ได้มีการเดินขบวนเรียกร้องให้เกิดความปลอดภัยในพื้นที่สาธารณะและจัดทำข้อเสนอให้กับโต๊ะเจรจา อย่างไรก็ตามผู้หญิงก็ยังตกเป็นเหยื่อของเหตุการณ์ความรุนแรง ทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยในปี 2565 ผู้หญิงได้รับผลกระทบจากความรุนแรงทางกายภาพและทางด้านจิตใจจำนวน 41 ราย โดยมีรายละเอียดดังนี้

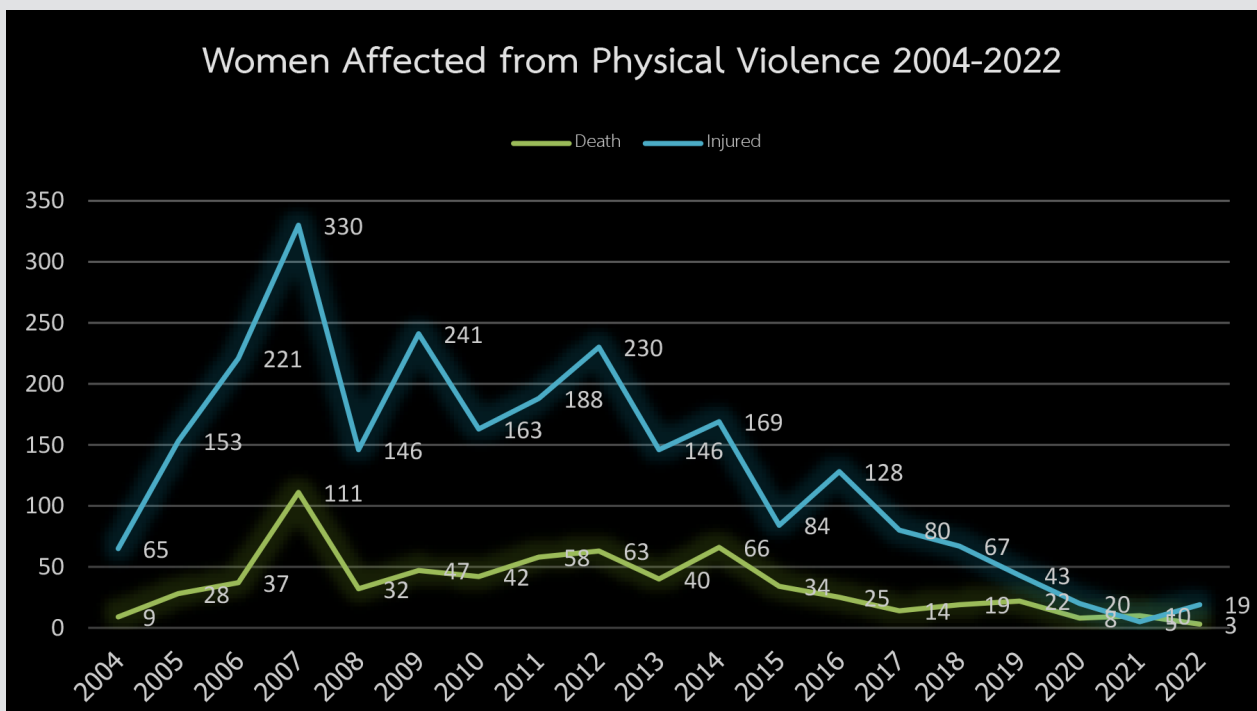
²³ สัมภาษณ์บุคคลทั้งหมด 10 คน อายุเฉลี่ยคือ 38.5 ปีโดยแบ่งเป็นชาย 80% และหญิง 20% ในช่วงเวลาของการสัมภาษณ์ เป็นกรณีที่ถูกควบคุมตัว 80% และเป็นสมาชิกในครอบครัว 10% และบุคคลที่เห็นการควบคุมตัว 10%

ความรุนแรงทางกายภาพ

■ เสียชีวิตและบาดเจ็บ

ในปี 2565 ผู้หญิงจะได้รับผลกระทบจากความรุนแรงทางกายภาพมากขึ้นเห็นได้จากกราฟโดยในปีนี้ผู้หญิงเสียชีวิตจากความรุนแรงจำนวน 3 คนโดยทั้งหมดเกิดจากการถูกยิง และผู้หญิงได้รับบาดเจ็บจากความรุนแรงจำนวน 19 คน²⁴ จากเหตุระเบิดจำนวน 18 คน และการยิง 1 คน โดยผู้หญิงได้รับบาดเจ็บจำนวนมากกรณีระเบิดพลตตำรวจที่อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาสเมื่อวันที่ 22 พฤศจิกายน 2565 ส่งผลให้ตำรวจเสียชีวิต 1 คน และมีผู้ได้รับบาดเจ็บจำนวนมากโดยมีผู้หญิงได้รับบาดเจ็บจำนวน 12 คน นอกจากนี้ยังเกิดกรณีส่งผลให้ผู้หญิงต้องพิการ 1 คนเมื่อวันที่ 15 สิงหาคม 2565 จากระเบิดแบบเหยียบซึ่งเป็นการระเบิดซึ่งเป็นสิ่งต้องห้ามภายใต้อนุสัญญาว่าด้วยการห้ามใช้ สะสม ผลิต โอน และการทำลายทุ่นระเบิดสังหารบุคคล (The 1997 treaty banning the use, stockpiling, production and transfer of anti-personel landmines) ที่รับรองในปี 2540 มีประเทศมากกว่า 150 ประเทศเข้าร่วมสนธิสัญญานี้รวมถึงประเทศไทยด้วย²⁵

แผนภูมิที่ 9 ผู้หญิงได้รับผลกระทบทางกายภาพจากความขัดแย้ง 2547-2565

ข้อมูลจากศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้และเพิ่มเติมโดยกลุ่มด้วยใจ

²⁴ กลุ่มด้วยใจ

²⁵ <https://www.un.org/disarmament/convarms/landmines/>

■ ความรุนแรงทางด้านจิตใจ

ความรุนแรงทางด้านจิตใจเป็นความรุนแรงที่ยากจะเข้าใจและมองเห็นเชิงประจักษ์แต่ผู้เสียหายจะเผชิญกับความรุนแรงนี้ซ้ำและยาวนานกว่า 1 ปี ซึ่งเกิดจากการบังคับใช้กฎหมายพิเศษในจังหวัดชายแดนใต้ และการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ที่มีเจตนาในการบังคับใช้กฎหมายและสร้างความปลอดภัยให้กับประชาชนและผู้หญิงต้องเผชิญกับปฏิบัติการของเจ้าหน้าที่ความมั่นคงที่เป็นผู้ชายส่วนใหญ่โดยลำพัง

■ การควบคุมตัวผู้หญิง

การควบคุมตัวผู้หญิงมีแนวโน้มที่เพิ่มขึ้นทุกปีโดยในปี 2564 มีผู้หญิงถูกควบคุมตัวจำนวน 8 คน และในปี 2565 มีผู้หญิงถูกควบคุมตัวเพิ่มขึ้นเป็น 10 คน ผู้หญิงที่ถูกควบคุมตัวโดยสาเหตุส่วนใหญ่คือ หนึ่งในภรรยาของผู้ที่หลบหนีหรือภรรยาของผู้ต้องสงสัยที่เจ้าหน้าที่ต้องการซักถามหรือสอบสวนแต่สามีไปทำงานนอกพื้นที่ จึงทำให้เจ้าหน้าที่ควบคุมตัวภรรยาเพื่อบังคับให้สามีมาพบเจ้าหน้าที่ สองภรรยาของผู้ต้องสงสัยที่เสียชีวิตจากการปะทะ ทำให้ถูกกล่าวหาในข้อหาส่งเสบียงหรือให้การช่วยเหลือสามีในการหลบหนี และสามคือผู้หญิงที่อยู่ใกล้บริเวณที่เกิดเหตุปะทะ

ผู้หญิงถูกควบคุมตัวในค่ายทหารโดยไม่ได้แยกสถานที่การควบคุมตัวหญิงและชายซึ่งห้องที่พักรวมห้องน้ำอยู่ภายในห้องแต่มีที่กั้นที่มีความสูงไม่เพียงพอที่จะบดบังสายตาเจ้าหน้าที่ทหารชายที่เฝ้าอยู่นอกห้อง ถึงแม้ว่ามีความพยายามในการให้มีทหารหญิงมาอยู่ด้วยระหว่างการควบคุมตัวและสอบสวนแต่ในทางปฏิบัติไม่ได้มีการดำเนินการแต่อย่างใด

■ การดำเนินคดี

มีผู้หญิงอย่างน้อย 2 คน ถูกดำเนินคดีที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงกรณีที่ 1 ได้รับการประกันตัวข้อกล่าวหาคือเจ้าหน้าที่อ้างว่าเธอส่งเสบียงให้กับผู้ต้องสงสัยซึ่งเป็นสามีของเธอที่เสียชีวิตระหว่างการปะทะถึงแม้ว่ากฎหมายประมวลกฎหมายอาญามาตรา 189 ผู้ใดช่วยผู้อื่นซึ่งเป็นผู้กระทำความผิด หรือเป็นผู้ต้องหาว่ากระทำความผิด อันมิใช่ความผิดลหุโทษ เพื่อให้ไม่ต้องโทษ โดยให้พำนักแก่ผู้นั้น โดยซ่อนเร้นหรือโดยช่วยผู้นั้นด้วยประการใดเพื่อไม่ให้ถูกจับกุม ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสี่หมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ แต่มาตรา 193 ก็ได้ระบุว่า ถ้าการกระทำความผิดดังกล่าวมาในมาตรา 189 เป็นการกระทำเพื่อช่วยบิดา มารดา บุตร สามี หรือภริยาของผู้กระทำความผิด จะไม่ลงโทษก็ได้ ซึ่งมีการดำเนินคดีบางกรณีเท่านั้น²⁶

²⁶ file:///C:/Users/hp/Downloads/12+9%E0%B8%94%E0%B8%B4%E0%B8%A5%E0%B8%81%E0%B8%98%E0%B8%A3%E0%B8%A3%E0%B8%A1ok.pdf

กรณีที่ 2 เธอถูกควบคุมตัวด้วยกฎอัยการศึกเป็นเวลา 7 วัน และถูกควบคุมตัวด้วยพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉินเป็นเวลา 30 วัน และถูกส่งไปควบคุมตัวที่เรือนจำ และไม่ได้รับการประกันตัวและถูกคุมขังระหว่างรอการสอบสวนและดำเนินคดีในเรือนจำนราธิวาส ถึงแม้ว่าครอบครัวจะพยายามใช้หลักทรัพย์ในการประกันตัวถึง 1,000,000 บาทแล้วก็ตาม เธอถูกกล่าวหาว่ามี DNA ของเธอที่เทปพันแบตเตอรี่ที่ประกอบเป็นระเบิดในเหตุระเบิดที่ตากใบเมื่อวันที่ 23 ตุลาคม 2565 สามีนางเธอก็หลบหนีมาตั้งแต่ปี 2564 เมื่อเธอไม่ได้รับการประกันตัวทำให้ขาดคนดูแลลูก 2 คนที่กำลังอยู่ในวัยเรียนส่งผลให้เด็ก ๆ ไม่อยากไปโรงเรียน

■ การคุกคาม

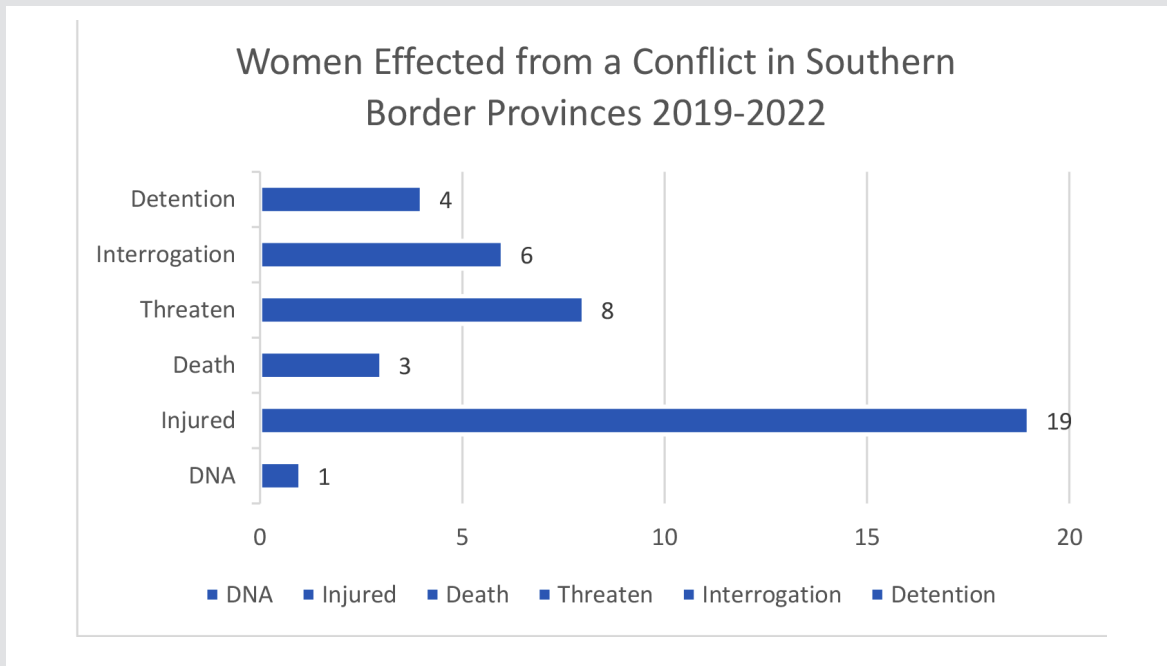
การคุกคามที่ผู้หญิงต้องเผชิญคือการมาเยี่ยมบ้านของเจ้าหน้าที่ความมั่นคง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อติดตามสามีของพวกเธอที่กำลังหลบหนีและต้องการเก็บดีเอ็นเอของลูก ๆ เพื่อนำไปเทียบกับหลักฐานที่พบในที่เกิดเหตุ นอกจากนี้เจ้าหน้าที่ยังใช้วิธีการกดดันบุคคลในครอบครัวของเธอเพื่อให้เธอยอมอนุญาตให้เก็บดีเอ็นเอลูกหรือการให้เธอไปพบเจ้าหน้าที่ที่ค่ายทหาร เป็นต้น

“ยะรัง จังหวัดปัตตานี เธออายุ 33 ปีอาชีพค้าขาย มีลูกทั้งหมดจำนวน 4 คน หญิง 3 คน ชาย 1 คน เป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวเนื่องจากสามีได้หลบหนีหมายจับของเจ้าหน้าที่นานแล้วจึงทำให้เจ้าหน้าที่มาเยี่ยมและตรวจค้นที่บ้านบ่อยครั้ง ทุกครั้งที่เจ้าหน้าที่มาตรวจค้นที่บ้านทำให้ลูก ๆ เกิดความกลัว ใบน้าซัด ตัวสั่น รวมไปถึงตัวเธอเองก็มีความรู้สึกหวาดกลัว วิตกกังวล ปวดศีรษะ ซึ่งในระยะเวลา 1 ปี เจ้าหน้าที่มาเยี่ยมที่บ้านเธอ 12 ครั้ง”

“จะแนะ จังหวัดนราธิวาส เวลา 14.00 น. ได้มีเจ้าหน้าที่ทหารพรานในพื้นที่ได้เชิญตัวเธอและผู้เป็นบิดาไปที่กองร้อยทหารพรานในพื้นที่โดยเจ้าหน้าที่ทหารพรานได้สอบถามข้อมูลและได้ทำการขอตรวจ DNA ลูกของเธอซึ่งขณะเจ้าตัวไม่ได้พาลูกไปที่ ทั้งนี้เจ้าหน้าที่ได้พยายามกดดันให้เธอไปเอาลูกมาด้วยทำให้เด็กเกิดอาการหวาดกลัว”

“เมือง จังหวัดยะลา เจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ทราบสังกัดประมาณ 5 คันรถกระบะ เดินทางมายังบ้านของคนชราอายุ 71 ปี และกองกำลังชุดดังกล่าวแจ้งกับเจ้าของบ้านว่ามาหาข้อมูล โดยมีการขอสำเนาทะเบียนบ้านและตรวจสอบมือถือพร้อมกับถ่ายรูปเจ้าของบ้าน ซึ่งเจ้าหน้าที่ได้มาเป็นครั้งที่ 2 ของวันดังกล่าวทำให้มีสภาพจิตใจที่ย่ำแย่และกังวล”

แผนภูมิที่ 10 ผู้หญิงได้รับผลกระทบจากความขัดแย้งปี 2562-2565

ข้อมูลจากกลุ่มด้วยใจ

4) เด็กในพื้นที่ขัดแย้ง (Children in Armed conflict)

■ ความรุนแรงทางกายภาพ

ถึงแม้จะมีความพยายามในการปกป้องเด็กจากความรุนแรงแต่เด็กก็ยังคงได้รับผลกระทบจากความรุนแรงทั้งจากการยิงและระเบิด โดยในปี 2565 มีเด็กถูกยิงเสียชีวิตจำนวน 1 คน และได้รับบาดเจ็บจากการถูกยิง 3 คน และเด็กได้รับบาดเจ็บจากเหตุการณ์ระเบิดพลตตำรวจที่อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส จำนวน 3 คนซึ่งมีอายุเพียง 10 เดือนเท่านั้น การระเบิดครั้งนี้เป็นการสังหารโดยไม่ได้คำนึงถึงเด็ก ผู้หญิงและพลเรือน ทั้งนี้พลตตำรวจยังตั้งอยู่ตรงข้ามโรงเรียนนราสิกขาลัย ซึ่งเป็นโรงเรียนมัธยมและใกล้โรงเรียนอนุบาลนราธิวาส ส่งผลให้เด็ก ๆ ตกใจและหวาดกลัวกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น

ปีนี้เป็นปีแรกหลังจากสถานการณ์การระบาดของโควิด 19 ที่นักศึกษาวิชาทหารในจังหวัดนราธิวาสได้รับการฝึกภาคสนามระหว่างวันที่ 26 ธันวาคม – แต่ไม่ได้ตรวจสอบสภาพร่างกายก่อนฝึกส่งผลให้เมื่อมีบทลงโทษระหว่างฝึกอากาศที่ร้อนจัดและภาวะขาดน้ำส่งผลให้เด็กมีอาการกล้ามเนื้อสลายและภาวะไตวายเฉียบพลันจำนวน 23 ราย²⁷ และต้องเข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลเป็น

²⁷ <https://www.bbc.com/thai/articles/crg2rvv3yx3o>

เวลากว่า 20 วัน โดยนักศึกษาวิชชาทหารมีอายุต่ำกว่า 18 ปี²⁸ และเป็นที่น่ากังวลอย่างยิ่งต่อการฝึกเด็กให้เป็นทหารโดยรัฐบาลซึ่งขัดกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กและพิธีสารเลือกรับเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของเด็กในความขัดแย้งทางอาวุธที่ไทยได้ลงนาม

■ ความรุนแรงทางด้านจิตใจ

การบังคับเก็บดีเอ็นเอยังคงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องโดยเจ้าหน้าที่ทหารได้มีความพยายามในการกดดันแม่ของเด็กในครอบครัวที่พ่อต้องหลบหนี โดยในปี 2565 มีการเก็บ DNA เด็กจำนวน 4 คน ซึ่งเป็นเด็กที่พ่อหลบหนี และมีกดดันแม่ให้อนุญาตให้เก็บดีเอ็นเอเด็ก 2 ครั้งในพื้นที่จังหวัดปัตตานีและจังหวัดนราธิวาส

■ สถานการณ์ที่ทำให้เด็กถูกเก็บดีเอ็นเอ

1. เป็นบุตรของผู้ที่หลบหนี
2. มีการปิดล้อมตรวจค้นบ้านที่เด็กอาศัยอยู่
3. เด็กอยู่ในบริเวณที่เกิดเหตุการณ์ปะทะระหว่างเจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคงกับกองกำลังติดอาวุธนอกภาครัฐ

■ เหตุผลในการขอเก็บดีเอ็นเอเด็ก

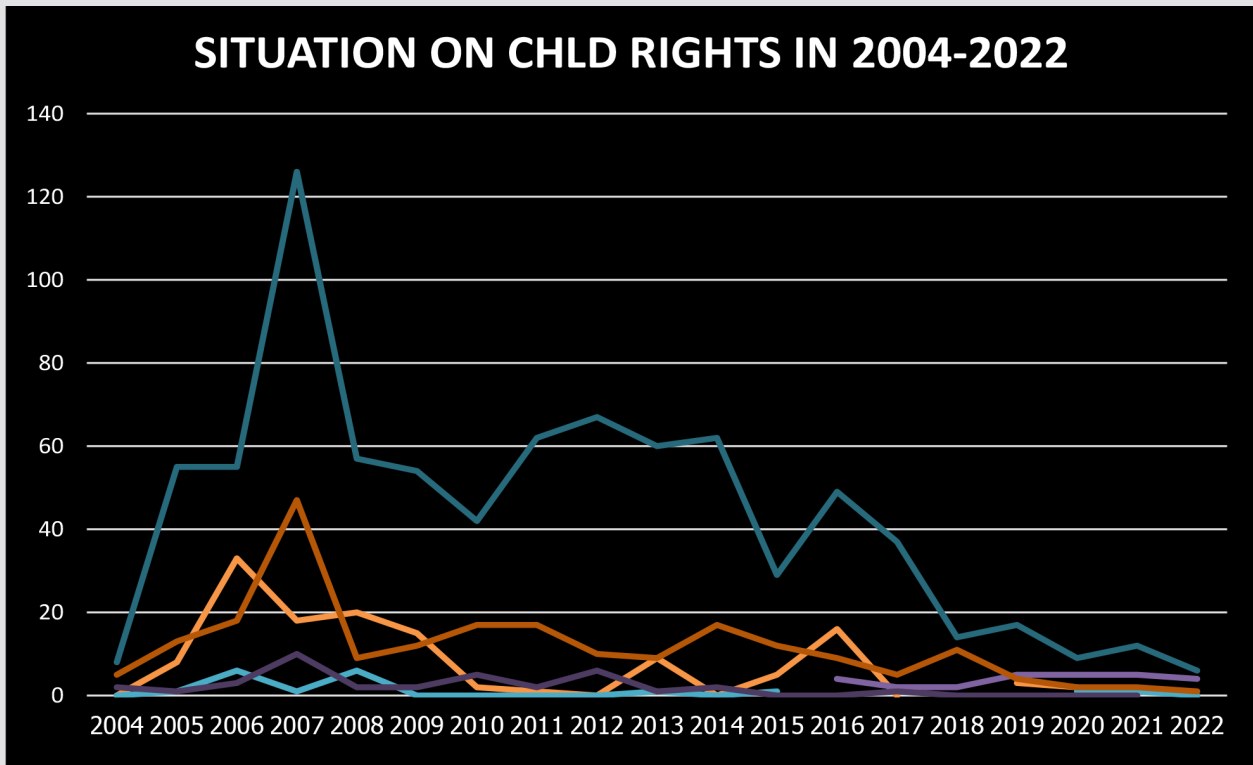
1. หากเด็กสูญหายสามารถพิสูจน์ตัวตนได้ภายหลัง
2. เพื่อพิสูจน์ว่าดีเอ็นเอที่พบในที่เกิดเหตุการณ์ความไม่สงบเป็นของใคร
3. เพื่อพิสูจน์ว่าบิดาของเด็กคือใครในกรณีที่มีดาหลบหนี
4. บางกรณีไม่ได้แจ้งให้ทราบเหตุผล

■ ความยินยอม

เนื่องจากเด็กยังไม่สามารถให้ความยินยอมด้วยตัวเอง เจ้าหน้าที่จึงให้แม่หรือผู้ปกครองเป็นผู้เซ็นอนุญาตให้เจ้าหน้าที่เก็บดีเอ็นเอ ซึ่งเป็นความยินยอมโดยไม่สมัครใจ บางกรณีผู้ปกครองไม่สามารถอ่านเอกสารได้ และเจ้าหน้าที่ก็ไม่ได้ชี้แจงให้ทราบว่าเอกสารที่ให้เซ็นยินยอมคือเอกสารอะไร ทั้งนี้ผู้ปกครองไม่ทราบว่าสามารถปฏิเสธการเก็บดีเอ็นเอได้และไม่ทราบว่า การเก็บดีเอ็นเอไม่สอดคล้องกับพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 และสิทธิเด็ก นอกจากนี้เจ้าหน้าที่เองก็อ้างการบังคับใช้กฎหมายพิเศษในการบังคับเก็บดีเอ็นเอทำให้ครอบครัวจำใจต้องยินยอม

²⁸ กลุ่มด้วยใจ

แผนภูมิ 11 เด็กได้รับผลกระทบจากความขัดแย้ง 2547-2565

Source: Deep south watch/ กลุ่มด้วยใจ

5) การเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติ

รัฐบาลได้พยายามส่งเสริมนโยบายพหุวัฒนธรรมและการอยู่ร่วมกันของผู้คนต่างศาสนาในจังหวัดชายแดนใต้และได้บรรจุในร่างนโยบายและแผนความมั่นคงปี 2566-2570 โดยระบุว่าการป้องกันและแก้ไขปัญหายังจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีกลยุทธ์ ส่งเสริมการยอมรับและตระหนักถึงคุณค่าของการอยู่ร่วมกันบนความแตกต่างหลากหลาย โดยสนับสนุนการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักศาสนา การสร้างพื้นที่กลางและสภาวะแวดล้อมที่เอื้อต่อการปฏิสัมพันธ์ การพัฒนาทักษะทางวัฒนธรรม การเสริมสร้างความไว้วางใจระหว่างประชาชนกับประชาชน การฟื้นฟูและสร้างความตระหนักถึงความเป็นเอกลักษณ์ร่วมในพื้นที่ที่มีมาตั้งแต่อดีต และไม่มี การแบ่งแยกตลอดจนขจัดการเลือกปฏิบัติทางวัฒนธรรม เพื่อให้ประชาชนในพื้นที่รู้สึกถึงการเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทย²⁹ แต่เมื่อองค์การ Civil Society Assembly For Peace หรือ CAP ได้จัดกิจกรรม Perhimpunan Malay RAYA 2022 ซึ่งเป็นการรวมตัวเยาวชนมุสลิมชายแดนใต้กิจกรรมเพื่อประกวด "ภาพหมู่ชุดแต่งกายมลายู" โดยเป็นการรวมตัวเยาวชนจากทั้งสามจังหวัดชายแดน คือ ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส เมื่อวันที่ 4 พฤษภาคม 2565 ซึ่ง 3-4 ปี ก่อนหน้านี้ก็มีการจัดกิจกรรมในลักษณะนี้ เพียงแต่จำนวนผู้เข้าร่วมอาจมีผู้ร่วมงานไม่มากเท่ากับกิจกรรมในปีนี้

²⁹ https://gdcatalog.nsc.go.th/dataset/92601d50-e36a-4607-89b8-332b4acc2780/resource/9ac8f9d0-89dc-43fc-853a-e4b9e1c8b52f/download/nsc_policy66_70.pdf

โดยมีการประมาณการผู้เข้าร่วมจำนวน 30,000 คน ที่บริเวณชายหาดवासกรี อ.สายบุรี จ.ปัตตานี ต่อมาเยาวชนที่เข้าร่วมงานก็ถูกคุกคามโดยเจ้าหน้าที่รัฐทั้งทางโทรศัพท์และไปพบที่บ้านและการจัดกิจกรรมใดๆ ในชุมชนหากมีวิทยากรจากองค์กร CAP โดยเฉพาะนายอาร์ดี เติ้งนิและนายฮาซัน ยามาดีบุ ก็จะถูกกดดันจนไม่สามารถจัดงานได้ นอกจากนี้องค์กรที่จัดกิจกรรมต่างๆ ก็ถูกเชิญไปพบและพูดคุยกับเจ้าหน้าที่ทหารระดับสูง ล่าสุดมีรายงานว่าจะมีการดำเนินคดีกับองค์กรที่จัดกิจกรรมซึ่งไม่สอดคล้องกับนโยบายของรัฐและยังเป็นการเลือกปฏิบัติต่อชาวมลายูมุสลิมที่ต้องการแสดงอัตลักษณ์ผ่านการแต่งกาย

6) สิทธิและเสรีภาพในการชุมนุมและการแสดงออกทางความคิดเห็น

1) นักเคลื่อนไหวทางการเมืองและประชาธิปไตยเป็นเป้าหมายหลักที่เจ้าหน้าที่ด้านความมั่นคงใช้วิธีการเยี่ยมบ้านและถ่ายรูปเพื่อกดดันไม่ให้นักเคลื่อนไหวได้แสดงออกทางการเมืองหรือจัดการชุมนุมโดยเฉพาะในกรณีที่มีบุคคลระดับสูงลงพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ ทั้งนี้ระหว่างวันที่ 7- 8 ตุลาคม 2565 เจ้าหน้าที่ไปพบนักกิจกรรมทางด้านสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองที่บ้าน โดยมีการไปพบนักกิจกรรมชายจำนวน 5 คนและหญิงจำนวน 1 คน และในวันที่ 14 พฤศจิกายน 2565 ก็ได้มีการควบคุมตัวนายรอมลี ฏูโน นักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง อดีตคณะกรรมการกลุ่มนักศึกษาจังหวัดชายแดนภาคใต้ PNYS (ฝ่ายรองบริหาร) โดยเข้าควบคุมตัวที่บ้านพักในพื้นที่ จังหวัดนราธิวาสและได้ตรวจเก็บ DNA และควบคุมตัวที่กรมทหารพรานที่ 46 โดยเจ้าหน้าที่อ้างว่านายรอมลีมีส่วนพัวพันเกี่ยวข้องกับการเตรียมการจะก่อเหตุรุนแรงสร้างสถานการณ์ที่กรุงเทพฯ ระหว่างการประชุมเอเปค

2) การใช้กฎหมายในการควบคุมนักกิจกรรมและนักปกป้องสิทธิมนุษยชน

จากรายงานของศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชนพบว่าการใช้กฎหมายเพื่อปิดปากนักกิจกรรมทางการเมืองและประชาธิปไตยในจังหวัดชายแดนใต้เริ่มเกิดขึ้นในปี 2564 โดยมีการดำเนินคดีกับนักกิจกรรมและผู้เข้าร่วม 3 คดี ดังนี้

1) คดีคาร์ม็อบวันที่ 1 สิงหาคม 2564 มีผู้ถูกออกหมายเรียก 8 ราย คดีนี้มีจำเลยทั้งหมด 6 ราย ได้แก่ อาร์พิน โส๊ะ ประเสริฐ ราชนิยม อามานียะ ดอเลาะ อับดุลซาตาร์ บาโล และจำเลยอีกสองราย ทั้งหมดถูกฟ้องในข้อกล่าวหาฝ่าฝืนข้อกำหนดตาม พ.ร.ก.ฉุกเฉินฯ ฝ่าฝืนคำสั่งจังหวัดยะลา กีดขวางการจราจร และ ส่งเสียงอื้ออึงโดยไม่มีเหตุอันควร และศาลมีคำพิพากษาเมื่อวันที่ 1 พ.ย. 2565 ลงโทษจำคุกจำเลยทั้งหมดคนละ 3 เดือน ปรับคนละ 6,000 บาท ในข้อหาฝ่าฝืนข้อกำหนดตาม พ.ร.ก.ฉุกเฉินฯ ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 78 จำเลยให้การเป็นประโยชน์แก่การพิจารณาคดี ลงโทษให้หนึ่งในสาม จำคุกจำเลยทั้งหมด 2 เดือน ปรับคนละ 4,000 บาทและลงโทษปรับจำเลยที่ 1 ที่ 2 และที่ 5 คนละ 400 บาท ในความผิดฐานขับรถในลักษณะกีดขวางทางจราจร และหยุดรถในช่องทางเดินรถและในลักษณะกีดขวางทางจราจรเนื่องจากจำเลยไม่เคยต้องโทษจำคุกมาก่อน โทษจำคุกจึงให้รอการลงโทษไว้คนละ 1 ปี

2) คดีคาร์ม็อบที่จังหวัดปัตตานีเมื่อวันที่ 7 สิงหาคม 2564 มีการดำเนินคดีกับนักกิจกรรม 3 คนคือนายชูกริฟฟี ลาเตะ นายอาร์พิน โส๊ะ และนายสุฮัยมี ลือแบซา ทั้งหมดถูกดำเนินคดีเนื่องจากจัดกิจกรรมคาร์ม็อบ เพื่อเรียกร้องวัคซีนโควิด-19 ต่อมาในวันที่ 30 สิงหาคม 2564 ก็มีการดำเนินคดีกับเขาและเพื่อนในข้อกล่าวหาว่า 1. ร่วมกันจัดกิจกรรมที่มีความเสี่ยงต่อการแพร่โรคในพื้นที่ควบคุมสูงสุดและเข้มงวด โดยมีการรวมกลุ่มของบุคคลที่มีจำนวนรวมกันมากกว่าห้าคน 2. ไม่สวมหน้ากากอนามัยเมื่อออกนอกเคสสถานและ 3. ร่วมกันชุมนุมที่มีความเสี่ยงต่อการแพร่โรคในพื้นที่ควบคุมสูงสุดและเข้มงวดโดยไม่ได้รับอนุญาต ซึ่งเป็นการฝ่าฝืน พ.ร.ก.ฉุกเฉินฯ โดยศาลได้สืบพยานทั้ง 2 คดีไปพร้อมกัน ในวันที่ 6-7 กันยายน 2565 และเมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน 2565 ศาลปัตตานีมีคำพิพากษาว่าจำเลยที่ 3 ชูกริฟฟี ลาเตะ มีความผิดตาม พ.ร.ก.ฉุกเฉินฯ ในทั้ง 2 คดี ลงโทษจำคุกกระทงละ 2 เดือน ปรับ 20,000 บาท รวมจำคุก 4 เดือน ปรับ 40,000 บาท โทษจำคุกให้รอลงอาญาไว้ 2 ปี ส่วนจำเลยอีก 2 คน ศาลยกฟ้องเนื่องจากมีการใช้รถของเขาในการปราศรัย จึงทำให้ถูกพิจารณาว่าเป็นผู้จัดกิจกรรมนี้

3) คดีคาร์ม็อบที่ยะลา กิจกรรมวันที่ 7 สิงหาคม 2565 มีผู้ถูกออกหมายเรียกและถูกฟ้องคดีรวม 5 รายคือนายอาร์พิน โส๊ะ ประเสริฐ ราชนิยม อามานียะ ดอเลาะ อับดุลซาตาร์ บาโล ไม่ทราบชื่อ 1 ราย โดยศาลก็มีคำพิพากษายกฟ้องคดีนี้ไปเมื่อวันที่ 31 สิงหาคม 2565 โดยยกฟ้องข้อหา พ.ร.ก.ฉุกเฉินฯ และ พ.ร.บ.จราจรฯ แต่ให้ลงโทษปรับเฉพาะข้อหาใช้เสียงดังอื้ออึง ภายหลังการต่อสู้คดีกว่าหนึ่งปี

ส่วนที่ 3 กระบวนการสันติภาพ

1. ความก้าวหน้าของกระบวนการสันติภาพ

กระบวนการเจรจาเพื่อสันติภาพในจังหวัดชายแดนใต้เป็นไปอย่างล่าช้า ถึงแม้ว่าจะมีการริเริ่มกระบวนการหยุดยิงจากรัฐบาลไทยและ BRN ในระหว่างวันที่ 3 เมษายน – 14 พฤษภาคม 2565 ซึ่งเป็นกรอบเวลามากกว่าเดือนรอมฎอน ทั้งเดือน เนื่องจากเดือนรอมฎอน ไปถึงเดือนเซาวาล (เดือนต่อจากเดือนรอมฎอน) อีก 10 วัน ซึ่งเป็นช่วงการเฉลิมฉลองฮารีรายอ และในพื้นที่จะมีพี่น้องมุสลิมจำนวนมากถือศีลอดต่ออีก 6 วัน กลุ่ม Independent Monitoring Team พบว่ากระบวนการหยุดยิงประสบความสำเร็จในการลดความรุนแรงในช่วงดังกล่าว หลังจากนั้นก็มีการประชุมร่วมและทั้งสองฝ่ายเห็นพ้องร่วมกันต่อหลักการ 3 ประการสำหรับยึดเป็นหลักเพื่อเดินหน้ากระบวนการเสริมสร้างสันติสุขในพื้นที่ และเป็นหลักการในการพูดคุยสารัตถะกันในห้วงระยะข้างหน้าต่อไป ประกอบด้วย 1. การลดเหตุความรุนแรง 2. การปรึกษาหารือกับประชาชนในพื้นที่ และ 3. การแสวงหาทางออกทางการเมือง โดยหลักการแต่ละข้อนี้จะมีการตั้งกลไกทำงานร่วมกันที่มีสถานะกึ่งทางการระหว่างสองฝ่าย แต่เนื่องจากประเทศมาเลเซียมีการเลือกตั้งจึงทำให้การพบปะอย่างเป็นทางการชะงักลงในช่วงปลายปี

2. ผู้หญิงและกระบวนการสันติภาพ

เมื่อพิจารณา 3 ประเด็นที่ตัวแทนรัฐบาลไทยและ BRN ตกลงร่วมกันในการที่จะดำเนินการขับเคลื่อนก็จะเห็นได้ชัดว่าประเด็นผู้หญิงยังไม่ได้ถูกหยิบยกให้เป็นวาระที่สำคัญนอกเหนือไปจากประเด็นอื่น ๆ ถึงแม้ว่าองค์กรพัฒนาเอกชนต่าง ๆ ได้ร่วมนำเสนอประเด็นเรื่องความปลอดภัยของผู้หญิงและเด็กหรือเรียกร้องเรื่องพื้นที่สาธารณะปลอดภัยก็ตาม และยิ่งไปกว่านั้นเราจะเห็นได้ว่าผู้หญิงที่มีบทบาทในกระบวนการสันติภาพและร่วมเป็นคณะพูดคุยสันติภาพและที่ปรากฏบนสื่อสาธารณะมีเพียงตัวแทนจากรัฐบาลไทยเท่านั้น และไม่ปรากฏผู้หญิงอยู่บนโต๊ะเจรจาจากฝั่ง BRN แต่อย่างไรก็ตาม นอกจากนี้ผู้หญิงในภาคองค์กรพัฒนาเอกชนยังไม่ปรากฏบทบาทชัดในกระบวนการสันติภาพครั้งนี้ ผู้หญิงในภาคองค์กรพัฒนาเอกชนยังคงมีบทบาทในการทำงานเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชน การเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบหรือการอบรมให้ความรู้ทางด้านสิทธิมนุษยชนและกระบวนการสันติภาพ เช่น องค์กร CIVIC WOMEN มูลนิธิชุมชนตาราเพื่อสิทธิมนุษยชนและการพัฒนา (Nusantara) และ สมัชชาประชาสังคมเพื่อสันติภาพ (CAP) อย่างไรก็ตามยังมีความก้าวหน้าของผู้หญิงในกระบวนการสันติภาพเมื่อนักวิชาการอิสระหญิงและกลุ่มด้วยใจซึ่งเป็นองค์กรพัฒนาเอกชนที่มีคณะทำงานเป็นผู้หญิงได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการติดตามกระบวนการหยุดยิงร่วมกับ Independent Monitoring Team

บทสรุปและ ข้อเสนอแนะ

รายงานฉบับปัจจุบันเน้นย้ำเป็นพิเศษถึงความมุ่งมั่นของกลุ่มด้วยใจในการปกป้องประชาชนมิให้ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน ทั้งจากภาครัฐและที่ไม่ใช่รัฐ การปกป้องนักปกป้องสิทธิมนุษยชน นักกิจกรรมและนักสร้างสันติภาพ โดยการติดตามและตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชนประเด็นต่าง ๆ เพราะพวกเขาเป็นแนวหน้าในการเผชิญกับผลกระทบที่เกิดจากการต่อสู้รายวัน และเราต้องทำมากกว่านี้เพื่อปกป้องพวกเขา และเพื่อให้การปกป้องสิทธิมนุษยชนและสร้างสันติภาพสำเร็จได้ กลุ่มด้วยใจจึงขอเรียกร้องให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องดำเนินการดังต่อไปนี้:

การป้องกันการละเมิดสิทธิมนุษยชน

1. กฎหมายและนโยบายความมั่นคงแห่งชาติ:

a. ยกเลิกการประกาศใช้กฎหมายพิเศษไม่ว่าจะเป็นกฎอัยการศึก พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉินหรือตรวจสอบให้แน่ใจว่ามาตรการฉุกเฉินมีความจำเป็น ได้สัดส่วนและจำกัดเวลา จำกัดเฉพาะที่จำเป็นอย่างเคร่งครัดตามความเร่งด่วนของสถานการณ์

b. การนำหลักสิทธิมนุษยชนไปปฏิบัติและให้แน่ใจว่าเป็นไปตามหลักนิติธรรม บรรทัดฐาน ยุติการบังคับเก็บสารพันธุกรรม (DNA) ที่เป็นทั้งการเลือกปฏิบัติและวิธีการคุกคามประชาชนผู้ที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับความรุนแรงโดยเฉพาะเด็กและสตรี

2. ความรับผิดชอบของหน่วยงานที่ละเมิดสิทธิมนุษยชน

a. ควรมีกลไกการตรวจสอบอย่างโปร่งใสโดยบุคคลภายนอกและผู้เชี่ยวชาญโดยเฉพาะหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนไม่ควรมีส่วนร่วมในกระบวนการตรวจสอบ

b. ควรมีระบบและกลไกที่ผู้เสียหายสามารถเข้าถึงคดีใช้ทั้งในรูปแบบการชดเชย พินฟูและการเยียวยาสภาพร่างกายและจิตใจโดยไม่เลือกปฏิบัติ

3. พื้นที่สาธารณะ

a. ใช้มาตรการสร้างความเชื่อมั่นเพื่อส่งเสริมความไว้วางใจกับองค์กรภาคประชาสังคมและอำนวยความสะดวกในการมีส่วนร่วมกับสถาบันของรัฐโดยไม่ต้องตอบโต้ด้วยการใช้กฎหมายหรือการใช้มาตรการการให้ข้อมูลที่บิดเบือนหรือไม่ถูกต้องหรือการยั่วยุให้เกิดความเกลียดชังและความรุนแรง และวาทศิลป์ที่เป็นอันตราย คุกคาม และเกลียดชังต่อนักปกป้องสิทธิมนุษยชนและผู้วิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลอื่น ๆ ทั้งออฟไลน์และออนไลน์

b. ประกันว่าสิทธิเสรีภาพในการแสดงออก การสมาคม และการชุมนุมโดยสงบได้รับการเคารพและคุ้มครอง ยกเลิกการตั้งข้อหาที่มีแรงจูงใจทางการเมืองต่อนักปกป้องสิทธิมนุษยชน ฝ่ายตรงข้ามทางการเมือง นักข่าวและองค์กรสื่อ และมีมาตรการทางกฎหมายเพื่อให้แน่ใจว่าพวกเขาได้รับความคุ้มครองโดยเฉพาะเมื่อเกิดการคุกคาม

การสนับสนุนและผลักดันกระบวนการสันติภาพ

เมื่อพิจารณากระบวนการสันติภาพในปัจจุบันก็จะพบว่า การมีส่วนร่วมของผู้คนในสังคมไม่ว่าจะเป็นนักการศาสนา นักวิชาการ เยาวชน สตรีและหน่วยงานภาครัฐร่วมอยู่ในกระบวนการ แต่เมื่อพิจารณากระบวนการเจรจาเราก็จะไม่พบว่าข้อเรียกร้องใด ๆ จากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในคณะพูดคุยสันติสุขในระดับพื้นที่มีผลต่อระดับตัดสินใจโดยเฉพาะประเด็นของเด็กและสตรีหรือมีการเปลี่ยนแปลงใด ๆ ในพื้นที่ขัดแย้ง นอกจากนี้การสื่อสารจากคณะพูดคุยโดยรัฐบาลไทยและ BRN ที่มีตลอดช่วงปี 2565 ก็ไม่ได้มีการสื่อสารในประเด็นที่เป็นความต้องการของประชาชนแต่พูดถึงกระบวนการระหว่างรัฐบาลไทยและ BRN เท่านั้น ถึงแม้ว่าการลดความรุนแรงหรือการหยุดยิงจะเป็นข้อเรียกร้องที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนทุกกลุ่มแต่จากสถิติตลอดทั้งปีก็ไม่สามารถสร้างความเชื่อมั่นในความปลอดภัยให้กับประชาชนได้ กลุ่มด้วยใจจึงมีข้อเสนอแนะต่อกระบวนการเจรจาสันติภาพดังนี้

1. การบรรลุการมีส่วนร่วมจำเป็นต้องระบุผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลักในพื้นที่เหล่านี้สร้างโอกาสสำหรับการมีส่วนร่วมที่มีความหมาย และการเชื่อมโยงประเด็นที่เกี่ยวข้องและกลุ่มที่ต่อต้าน

2. การเปิดโอกาสให้กลุ่มคนชายขอบมีอิทธิพลต่อเนื้อหาของกระบวนการสันติภาพจะเพิ่มโอกาสของสันติภาพที่ยั่งยืน

3. การรับรองความโปร่งใสและการสร้างช่องทางการมีส่วนร่วมของประชาชนสามารถช่วยให้กระบวนการนี้มีความชอบธรรมได้มากขึ้น ควรมีการอำนวยความสะดวกในการมีส่วนร่วมโดยสร้างช่องทางต่างๆ เช่น สื่อสังคมออนไลน์หรือรายการวิทยุซึ่งประชาชนสามารถมีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลงสังคมของตน

4. กำหนดให้สตรีมีส่วนร่วมอย่างมีความหมายในการสร้างสันติภาพและการรักษาสันติภาพ ในทุกระดับ

รายงานสถานการณ์
สิทธิมนุษยชนและ
กระบวนการสันติภาพ
จังหวัดชายแดนใต้ประจำปี 2565
